

**Asocia ia Interna ional Ecologic a P str torilor Rîului
"Eco-TIRAS"**

GHIDUL

**JUDEC TORULUI ÎN MATERIA APLIC RII
CONVEN IEI DE LA AARHUS**

**"Eco-TIRAS"
CHI IN U * 2010**

Autor – Pavel ZAMFIR, doctor în drept, Asociația „Eco-Lex”

Prezentul Ghid a fost elaborat în cadrul proiectului organizației neguvernamentale Asociația Internațională Ecologică a Păstrătorilor Rîului „Eco-TIRAS”, susținut de Fundația Rosa Luxemburg din Germania, în scopul implementării eficiente a pilonului III din Convenția privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu (Convenția de la Aarhus).

Current guide for Judges of the Republic of Moldova written by Dr. Pavel Zamfir is dedicated to implementation of the Aarhus Convention in national courts. It was elaborated in frames of the Eco-TIRAS International Environmental Association project, supported by the Rosa Luxemburg Foundation (Berlin). This project also included the study visit of Moldavian judges to Berlin, Germania, realised in cooperation with the Independent Institute for Environmental Concerns, Berlin (www.ufu.de), which includes also two seminars for judges, realised together with the National Institute of Justice of Moldova and a set of seminars for Moldavian NGOs to build their capacities in participation in law making, as well as publication of three volumes of Moldavian environmental legislation as a tool for NGOs in their cooperation with the State in decision making.

Eco-TIRAS believes that these efforts will help in successful implementation of the Aarhus Convention.

Asociația Internațională Ecologică a Păstrătorilor Rîului Eco-TIRAS
Str. Teatrală, 11A
Chișinău 2012, Moldova
Tel./Fax: +373 22 225615
E-mail: ecotiras@mtc.md
www.eco-tiras.org

Current publication could be copied from the Eco-TIRAS website,
”Publications”

Prezenta publicația pot fi copiată de la site-ul web al Eco-TIRAS,
vezi “Publications”

© Asociația Internațională Ecologică a Păstrătorilor Rîului “Eco-TIRAS”, 2010

© Eco-TIRAS International Environmental Association of River Keepers, 2010

CUPRINS

INTRODUCERE.....	4
1. DATE GENERALE DESPRE CONVENȚIA DE LA AARHUS.....	4
1.1. Istoricul Convenției.....	4
1.2. Obiectivele Convenției.....	8
1.3. Structura Convenției.....	8
1.4. Principiile Convenției.....	10
1.5. Noțiuni principale.....	11
1.6. Importanța practică a prevederilor Convenției.....	13
2. NOȚIUNI GENERALE DESPRE DREPTURILE ECOLOGICE ȘI SEDIUL MATERIEI.....	16
3. DREPTURILE REGLEMENTATE DE CONVENȚIA DE LA AARHUS.....	21
3.1. Accesul la informația de mediu.....	21
3.1.1. Informarea pasivă.....	26
3.1.2. Informarea activă.....	38
3.2 Participarea publicului la luarea deciziilor de mediu.....	52
3.3. Accesul la justiție în probleme de mediu.....	64
3.3.1. Condiții generale privind accesul la justiție în probleme de mediu.....	66
3.3.2. Particularitățile examinării acțiunilor civile cu caracter ecologic.....	71
3.3.3. ONG ecologice ca subiect de sesizare.....	76
3.3.4. Unele aspecte practice de acces la justiție în probleme de mediu.....	77
LITERATURA ȘI LEGISLAȚIA.....	83

“Convenția de la Aarhus este cel mai ambițios pas în domeniul „democrației ecologice” dintre toți cei care au fost întreprinși vreodată sub egida Organizației Națiunilor Unite.”

Kofi Anan.

INTRODUCERE

Problematica protecției drepturilor ecologice, inclusiv prin prisma reglementărilor convențiilor internaționale, constituie obiectul mai multor cercetări și publicații din Republica Moldova, precum și de peste hotare, cum ar fi:

- a) Орхусская конвенция. Руководство по осуществлению. ООН. Женева. 2000 г.;
- b) Участие общественности в процессе принятия решений по вопросам охраны местной окружающей среды. Ньюкасл, Великобритания. 2000 г.;
- c) Executarea prevederilor Convenției de la Aarhus în țările Europei de Est și Caucazului. *Manual pentru funcționarii publici. Manual pentru public.* Comisia Europeană. EuropeAid, 02-0114. 2004 г.;
- d) Manualul judecătorului la examinarea pricinilor civile. Cap.26. Particularitățile examinării litigiilor ecologice. Chișinău. 2006 г.

Prezentul ghid este consacrat integral specificului examinării de către autoritățile judecătorești a cazurilor privind protecția drepturilor și intereselor ecologice în raport cu legislația națională de mediu și cea de procedură civilă, precum și cu reglementările cuprinse în Convenția de la Aarhus. Ghidul va servi ca suport metodologic, menit să familiarizeze corpul judecătoresc cu principiile fundamentale formulate în Convenția de la Aarhus, cu specificul aplicativității acestora în raport cu legislația națională în vederea examinării și soluționării corecte a cauzelor referitoare la protecția drepturilor și intereselor ecologice ale diverselor categorii de subiecți.

1. DATE GENERALE DESPRE CONVENȚIA DE LA AARHUS

1.1. Istoricul Convenției

Convenția Comisiei Economice Europene a Organizației Națiunilor Unite (CEE a ONU) privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu (cunoscută și sub denumirea Convenția de la Aarhus) a fost deschisă spre semnare la 25 iunie 1998, în cadrul celei de-a IV Conferințe Ministeriale “Mediu pentru Europa” desfășurată în localitatea Aarhus din Danemarca.

Tot atunci, Convenția a fost semnată de 39 de state, de Uniunea Europeană și a intrat în vigoare la 30 octombrie 2001. Actualmente, Convenția este semnată de 49 de state, dintre care 44 au ratificat-o.

După sfera de aplicare Convenția de la Aarhus este o convenție regională, dar totodată este și globală după importanță, din motivul că la ea poate adera orice țară din lume. Ea a fost elaborată în cadrul dezbaterilor, care au durat circa 2 ani, la care au participat state și organizații neguvernamentale din zona Comisiei Economice Europene a ONU. Totodată, Convenția își ia începutul în cadrul Conferinței “Mediu pentru Europa”, în perioada de elaborare a normelor ecologice internaționale în domeniul drepturilor omului. Rolul decisiv, însă, în elaborarea Convenției l-au avut declarațiile, rezoluțiile și convențiile internaționale. Principiile Convenției izvorăsc și din procesul de elaborare a prevederilor legislației cu privire la protecția mediului și drepturilor omului atât la nivel național, cât și la nivel internațional.

Din punct de vedere istoric, reglementările puse la baza Convenției de la Aarhus, au evoluționat din [1]:

- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966, care la art. 19 a prevăzut libertatea „de a căuta, de a primi și de a răspîndi informații”;
- Declarația de la Stockholm asupra mediului uman (4 – 11 iunie 1972). Principiul 1 al Declarației stabilește, că omul are dreptul fundamental la libertate, egalitate și condiții de viață satisfăcătoare, într-un mediu a cărui calitate să-i permită să trăiască în demnitate și bunăstare. Principiile 4 și 9 ale Declarației de la Stockholm evocă mijloace aflate la dispoziția publicului pentru a-și asuma, în deplină cunoștință de cauză, responsabilitatea sa față de mediu, iar principiul 20 se referă la încurajarea și favorizarea în toate țările a liberei circulații a informațiilor;
- Declarația privind dreptul la apărarea dreptului la informație și participare, adoptată la cea de-a 2-a Conferință Europeană privind mediul și drepturile omului (3 decembrie 1980, Salzburg, Austria);
- Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor (26 iunie 1981, Algeria), în care se face referință la un mediu satisfăcător, favorabil pentru dezvoltarea umană, iar art. 24 proclamă, că toate popoarele au dreptul la un mediu satisfăcător și global, propice dezvoltării lor;
- Recomandarea Consiliului Europei nr. 19 (81), elaborată de Comitetul de miniștri pentru țările membre în problemele accesului la informație, deținută de autoritățile publice (25 noiembrie 1981, Strasburg, Franța);

- Carta Mondială a Naturii nr. 37/7 din 28 octombrie 1982, adoptată la Adunarea Generală a ONU, pct. 23 al căreia prevede că toate persoanele, în conformitate cu legislația lor națională, vor avea posibilitatea să participe, în mod individual sau colectiv, la luarea deciziilor care privesc în mod direct mediul lor și vor avea acces la măsurile de redresare în cazul în care mediul lor suferă prejudicii sau degradări.
- Directiva nr.85/337/EEC din 27 iunie 1985 privind evaluarea impactului unor proiecte de stat și private asupra mediului. Practica de aplicare a acestei Directive în domeniul participării publicului la EMMÎ a devenit o sursă de informație pentru statele participante la elaborarea Convenției de la Aarhus;
- Rezoluția Consiliului Europei nr. 171, elaborată de Conferința permanentă a autorităților locale și regionale ale Europei în problemele regionale, mediu și participare (Strasburg, Franța, 14 octombrie 1986);
- Protocolul adițional la Convenția Americană privind Drepturile Omului (San Salvatore, 17 noiembrie 1988), care stipulează dreptul la un mediu sănătos;
- Carta Europeană privind mediul și protecția sănătății (Frankfurt, Germania, 1989), în care se recunoaște, că participarea publicului constituie un element important în contextul soluționării problemelor de mediu și ocrotirii sănătății;
- Conferința OSCE pentru mediu (Sofia, Bulgaria, 1989). Participanții la conferință au susținut concluziile și recomandările, care confirmă dreptul unor persoane, grupuri și organizații, preocupate de problemele de mediu, de a-și expune opinia, de a se asocia, precum și de a obține, a publica și a răspîndi informații în problemele respective fără îngrădiri de ordin juridic și administrativ;
- Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 45/94 din 14 noiembrie 1990, în care se recunoaște dreptul persoanelor de a viețui într-un mediu favorabil pentru starea sănătății și bunăstarea lor;
- Directiva nr.90/313/ a CEE din 7 iunie 1990 privind accesul liber la informația de mediu;
- Convenția CEE a ONU privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier, încheiată la Espoo, Finlanda, la 25 februarie 1991. Prevederile acestei Convenții denotă legătura dintre participarea publicului și evaluarea impactului asupra mediului;
- Convenția CEE a ONU privind efectele transfrontiere ale accidentelor industriale (Helsinki, 17 martie 1992), care în art.9 stipulează dreptul la informare și participare;

- Convenția CEE a ONU privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontiere și a lacurilor internaționale (Helsinki, 17 martie 1992), care include prevederi ce țin de informarea publicului;
- Declarația de la Rio privind mediul și dezvoltarea (5 iunie 1992). Principiul 10 al Declarației stipulează, că, problemele de mediu sînt cel mai bine tratate prin participarea tuturor cetățenilor interesați, la un nivel relevant. La nivel național, fiecărui individ i se va asigura accesul la informațiile deținute de autoritățile publice ce privesc mediul, inclusiv la informații despre materiale și activități periculoase din comunitatea lui, precum și participarea la procesul de luare a deciziilor. Statele vor facilita și încuraja conștiința și participarea publică făcînd informațiile disponibile peste tot. Se va stabili accesul efectiv la procedurile juridice și administrative, inclusiv de reparare și remediere;
- Declarația celei de 2-a Conferințe Pan-Europene „Mediu pentru Europa” (Lucerne, Elveția, 30 aprilie 1993);
- Acordul dintre țările Americii de Nord (1993) și Acordul adițional privind colaborarea în problemele de mediu. Prin Acord s-a prevăzut crearea organelor cu titlu de recomandare în problemele accesului la informație, participării publicului și accesului la justiție;
- Proiectul Declarației principiilor din domeniul drepturilor omului și mediului, elaborat de Consiliul Social și Economic al ONU (6 iulie 1994). Compartimentul III al Declarației se referă la cele 3 elemente ale Convenției de la Aarhus;
- Principiile Directoare ale CEE a ONU privind accesul la informația de mediu, participarea publicului la luarea deciziilor referitoare la mediul înconjurător, aprobate la cea de-a 3-a Conferință Ministerială „Mediu pentru Europa” (25 octombrie 1995, Sofia, Bulgaria);
- Rezoluția Uniunii Mondiale de Protecție a Naturii, adoptată la Montreal, Canada, la 23 octombrie 1996.

Este unanim recunoscut, că Convenția de la Aarhus reprezintă o convenție de tip nou, orientată spre creșterea rolului reprezentanților sectorului neguvernamental, inclusiv al organizațiilor ecologice obștești în procesul protecției și ameliorării mediului înconjurător pentru generațiile actuale și viitoare. Datorită recunoașterii drepturilor ecologice ale cetățenilor la informație, participare și justiție, Convenția are menirea să contribuie la ridicarea gradului de responsabilitate și transparență în problemele ce țin de protecția mediului.

Noutatea Convenției este una fundamentală: în timp ce toate acordurile anterioare Convenției stabileau diverse obligații pe care și le asumau părțile

semnatare (de obicei, state și organizații internaționale) unele față de altele, de această dată se merge mai departe și se stabilesc obligații ale părților nu doar unele față de altele, ci și obligații ale părților față de propriii cetățeni. Altfel spus, în temeiul principiilor reprezentativității și al non-reciprocității, statele semnatare și, odată cu ele, autoritățile publice și instituțiile descentralizate ale statului, își asumă în mod necondiționat anumite obligații față de public. Prin *Convenția de la Aarhus*, înțeleasă în contextul sistemului de drepturi și libertăți fundamentale ale omului, se asumă un nou gen de responsabilitate a autorităților publice prin recunoașterea rolului fundamental al dreptului la un mediu sănătos. Acest drept, recunoscut și de Constituția Republicii Moldova, este corelat cu principiile dezvoltării durabile, în sensul că resursele trebuie să fie exploatate astfel încât și generațiile viitoare să poată beneficia de ele. Pe scurt, Convenția de la Aarhus aduce o noutate fundamentală în dreptul internațional prin faptul că face pentru prima dată o legătură între drepturile omului și dreptul mediului.

1.2. Obiectivele Convenției

În special, obiectivele Convenției de la Aarhus sînt:

1. asigurarea pentru reprezentanții publicului a unui acces mai deschis la informația de mediu pe care o dețin autoritățile publice, sporind astfel gradul deschiderii și răspunderii autorităților statului;
2. oferirea către cetățeni a posibilității de a-și expune opinia și îngrijorarea față de problemele ecologice și asigurarea evidenței respective a acestora de către persoanele responsabile pentru luarea deciziilor;
3. oferirea către public a accesului la procedurile examinării cauzelor privind încălcarea drepturilor lor la informație și participare la luarea deciziilor, iar, în unele cazuri, oferirea posibilităților de a înainta acțiuni în cazurile încălcării legislației de mediu cu caracter mai general.

1.3. Structura Convenției

Convenția de la Aarhus are următoarele compartimente:

- Preambul;
- Dispoziții generale (art. 1-3);
- Accesul la informația de mediu (art. 4-5);
- Participarea publicului la luarea deciziilor (art. 6-8);
- Accesul la justiție (art. 9);
- Dispoziții finale (art. 10 – 22);
- Anexa nr. I – Lista cuprinzînd activitățile menționate la art. 6;
- Anexa nr. II – Arbitrajul.

- Protocolul privind Registrul emisiilor și transportul substanțelor poluante (RETP).

Protocolul a fost adoptat la Kiev în cadrul Conferinței Ministeriale “Mediu pentru Europa” la 21 mai 2003, fiind semnat de 36 de state (inclusiv Republica Moldova) și Uniunea Europeană.

Scopul Protocolului constă în extinderea accesului publicului la informație prin crearea registrelor naționale complexe, care vor contribui la eficientizarea participării publicului la luarea deciziilor de mediu, precum și la prevenirea și minimalizarea poluării mediului.

Protocolul cuprinde 64 de activități, incluse în Anexa 1, grupate pe domenii: sectorul energetic, obținerea și prelucrarea metalelor, industria de minerale, industria chimică, gospodărirea deșeurilor și apelor reziduale, producerea și prelucrarea celulozei (hârtiei), lemnului, ramura animalieră și 86 de categorii de substanțe chimice. În plus, Protocolul stabilește, că fiecare stat trebuie să deschidă un registru general accesibil și comod pentru utilizare.

Anexa nr.2 la Protocol include:

1. Lista PCLP (Directiva privind prevenirea complexă și limitarea poluărilor);
2. Lista substanțelor prioritare, determinată de Directiva-cadru a UE privind resursele de apă (Directiva privind apa);
3. Lista substanțelor principale, determinată de Convenția-cadru a ONU privind schimbările climatice;
4. Lista substanțelor, reglementate de Convenția de la Stokholm privind poluanții organici persistenti, Convenția de la Rotterdam privind procedura de consimțământ în cunoștință de cauză aplicabilă anumitor produși chimici periculoși și pesticidelor care fac obiectul comerțului internațional și Convenția ONU asupra poluării atmosferice transfrontiere pe distanțe lungi.

Protocolul oferă statelor semnatare posibilitatea de a revizui lista activităților, substanțelor poluante și limitelor de poluare, indicate în anexe, pornind de la interesele lor naționale.

În pofida faptului că Protocolul pune accentul pe furnizarea informației de la sursele staționare mari de poluare, el prevede și reguli de raportare pentru sursele de emisii - transport, întreprinderi mici și mijlocii.

Protocolul stabilește, că o parte de informație poate fi confidențială, dacă difuzarea ei poate afecta secretul comercial, apărarea națională sau securitatea publică. Aceste excepții urmează, însă, a fi tratate limitat, ținându-se cont de interesele publicului larg.

Datele despre RETP național se oferă prin intermediul accesului liber la pagina web. Aceasta înseamnă, că orice reprezentant al publicului poate afla

despre poluarea anuală de către o întreprindere concretă în cazul în care emisiile de poluanți de la această întreprindere sînt supuse raportării conform Protocolului (cad sub incidența acestuia).

Deși sfera de aplicare a Protocolului s-a dovedit a fi mai îngustă decît se aștepta inițial, în el au fost reflectate multe momente-cheie ale RETP standard:

- tratarea integrată a mediului natural, cuprinzînd toate elementele lui: apa, aerul, solul, subsolul;
- rapoartele asupra anumitor obiective ale întreprinderii;
- emisiile și transportul în afara obiectivelor;
- obligațiile limitate privind raportarea asupra surselor care nu au caracter focalizat;
- accesibilitatea pentru public și aducerea informațiilor la cunoștința acestuia;
- participarea publicului la procesele de luare a deciziilor privind întocmirea și ținerea RETP național.

1.4. Principiile Convenției

La baza Convenției de la Aarhus stau trei principii:

1. Accesul la informația de mediu

Semnificația acestui principiu constă în faptul că autorităților publice naționale li se impun obligații, care presupun, pe de o parte, prezentarea, la solicitare, a informației, iar pe de altă parte, punerea acestei informații la dispoziția publicului. Pentru realizarea acestui principiu, cît și pentru altele, Convenția recomandă țărilor semnatare indicații metodice clare și totodată le obligă de a elabora de sine stătător un sistem transparent și eficient de difuzare a informației și de prezentare a acesteia la solicitare.

O altă semnificație a acestui principiu se referă și la dreptul publicului de a avea acces la informația de mediu ceea ce presupune asimilarea de cunoștințe și formarea de atitudini. Primul aspect se corelează cu reforma curriculumului școlar și cu implementarea strategiilor de educație permanentă astfel încît elevii și cetățenii adulți să cunoască și să înțeleagă ce se întîmplă în mediul inconjurator. Al doilea aspect vizează conștientizarea publicului în problemele de mediu și creșterea interesului lor, ca oameni educați, pentru acestea.

2. Participarea publicului la luarea deciziilor

Cel de-al doilea principiu fundamental al Convenției presupune, că autoritățile trebuie să fie deschise astfel încît publicul interesat (informat) să poată influența conținutul final al deciziei.

Acest principiu reflectă minimul obligatoriu de proceduri la participarea publicului la procesul de elaborare și luare a deciziilor ce au tangență cu me-

diul. În funcție de gradul de participare solicitat, acest compartiment poate fi divizat în trei categorii:

- *luarea deciziilor pe activități concrete*. Convenția reglementează strict participarea publicului, începînd cu lista activităților cu impact asupra mediului și criteriile aplicate, care cad sub incidența acestor proceduri, și terminînd cu procedurile de revizuire a deciziilor menționate;

- *luarea deciziilor de ordin strategic*. Convenția prevede că majoritatea detaliilor practice vor fi reglementate de procedurile elaborate în cadrul părții semnate. Totodată, prin trimiterea la art. 6, aici sînt prevăzute anumite obligații concrete. În plus, părților li se recomandă să elaboreze reguli concrete, transparente și judicioase de participare a publicului la procesul de luare a deciziilor de ordin strategic la nivel național și local.

- a treia categorie, care ține de *dispozițiile executorii și de actele normative*, nu presupune obligații strict reglementate, însă recomandă autorităților publice să asigure participarea eficientă a publicului la elaborarea de către autoritățile executive a regulamentelor, actelor normative și proiectelor de legi.

3. Accesul la justiție

Cel de-al treilea principiu fundamental prevede mecanismul de asigurare a realizării obligațiilor și drepturilor stabilite de Convenție. Acest principiu pe de o parte garantează dreptul publicului de a se adresa justiției în cazul în care sînt încălcate primele două drepturi – dreptul la informația de mediu și dreptul de participare la luarea deciziilor, pe de altă parte, garantează dreptul publicului de a se adresa justiției în cazurile în care legislația de mediu este încălcată. Pot urma proceduri administrative și/sau judiciare pentru contestarea legalității oricăror decizii sau acțiuni ale persoanelor private și ale autorităților publice în legătură cu încălcarea legislației de mediu.

În conformitate cu acest principiu, Părțile se obligă să garanteze mecanismele necesare ale justiției și protecției juridice a persoanelor, ale căror drepturi și obligații, prevăzute de Convenție, au fost lezate.

Pentru realizarea efectivă a prevederilor Convenției, au fost create și funcționează comisii de expertiză, grupuri de lucru și alte mecanisme, printre care sînt Comisia de expertiză pentru mijloace electronice, Grupul de experți privind accesul la justiție, Grupul de lucru pentru OMG (organisme modificate genetic) și Comitetul pentru realizarea prevederilor Convenției.

1.5. Noțiuni principale

Pentru realizarea eficientă a prevederilor Convenției de către statele semnate, art.2 cuprinde definițiile noțiunilor principale, după cum urmează:

- *Autoritate publică:* (art. 2 pct.2) cuprinde instituțiile și persoanele fizice și juridice, care cad sub incidența prevederilor Convenției:

a) autoritățile guvernamentale de nivel național:

- Ministerul Mediului și instituțiile subordonate acestuia: Inspectoratul Ecologic de Stat și inspecțiile ecologice teritoriale, Serviciul Hidrometeorologic de Stat, Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale, Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologie;
- alte ministere și agențiile de ramură, care au tangență cu aspectele impactului potențial asupra mediului. Astfel, prevederile Convenției se extind, de exemplu, asupra funcționarilor ministerelor agriculturii, sănătății, economiei, educației, precum și asupra funcționarilor departamentelor acestora (de exemplu, serviciul sanitar-epidemiologic) în măsura în care ei se ciocnesc de probleme ce țin de impactul potențial asupra mediului (pregătirea și realizarea programelor/planurilor complexe, elaborarea normelor și standardelor, eliberarea autorizațiilor sau, pur și simplu, dispunerea de informația relevantă).

b) autoritățile publice locale:

- (1) Municipaliitățile, primăriile municipiilor, consiliile raionale, orășenești, municipale și autoritățile lor executive, serviciile sanitar-epidemiologice etc. la nivel de raion, sat, comună.
 - (2) Persoane fizice sau juridice care exercită funcții publice administrative, conform legislației: persoane și organizații/companii, care formal sînt structuri particulare, însă, în virtutea potențialului sau situației de expert, în condițiile legislației le-au fost delegate unele atribuții ale organelor guvernamentale. La această categorie pot fi raportate companiile care prestează populației servicii comunale, servicii de aprovizionare ce gaze naturale, electricitate etc.
 - (3) Persoane fizice sau juridice cu obligații sau funcții publice care se referă la mediu și se află sub controlul autorităților publice, indicate la pct. 1 sau persoanelor indicate la pct. 2.
- *Informație de mediu* - orice informație scrisă, vizuală, audio, electronică sau sub orice formă materială, privind:
 - a) starea elementelor de mediu, cum ar fi aerul și atmosfera, apa, solul, pămîntul, peisajul și zonele naturale, diversitatea biologică și componentele sale, inclusiv organismele modificate genetic și interacțiunea dintre aceste elemente;
 - b) factori, cum ar fi: substanțele, energia, zgomotul și radiația și activitățile ori măsurile, inclusiv măsurile administrative, acordurile de mediu, politicile, legislația, planurile și programele care afectează sau pot afecta elementele

de mediu amintite la lit. a), analizele cost-beneficiu sau alte analize și prozoze economice folosite la luarea deciziei de mediu;

c) starea sănătății și siguranței umane, condițiile de viața umană, zonele culturale și construcțiile și modul în care acestea sînt sau pot fi afectate de starea elementelor de mediu ori de factorii, activitățile sau măsurile cuprinse la lit.b).

- *Public* înseamna una sau mai multe persoane fizice sau juridice și, în concordanță cu legislația sau cu practica națională, asociațiile, organizațiile sau grupurile acestora.

Sub incidența noțiunii de public, prezentată în Convenție, cade orice persoană fizică, fără limită de vîrstă, apartenență națională, loc de trai sau cetățenie. În plus, ea se extinde asupra ONG-urilor, altor asociații sau grupuri, constituite în corespundere cu legislația națională.

- *Public interesat* înseamna publicul afectat sau care poate fi afectat ori care are un interes în deciziile de mediu; în scopul acestei definiții organizațiile neguvernamentale care promoveaza protecția mediului și îndeplinesc cerințele legii naționale vor fi considerate ca avînd un interes.

- *Limitarea minimului*

La art. 3 din Convenție sînt enumerate standardele și cerințele față de autoritățile publice privind asigurarea accesului publicului la informație și participării lui la luarea deciziei.

Pentru statele, a căror legislație presupune un acces mai larg la informație, o participare mai activă a publicului și posibilități mai bune pentru acces la justiție, Convenția nu prevede reducerea nivelului acestor dispoziții legislative. Mai mult, statelor care se ocupă de elaborarea legislației lor în acest domeniu, li se recomandă să stabilească cerințe care să depășească nivelul stabilit de Convenție pentru asigurarea acestor norme.

1.6. Importanța practică a Convenției de la Aarhus

Convenția de la Aarhus servește drept instrument efectiv de asigurare a accesului la informația de mediu, de antrenare a publicului la procesul decizional și a accesului la justiție în cazul în care sînt încălcate (lezate) drepturile și libertățile ecologice. Avînd caracter prioritar față de legislația națională, prevederile Convenției pot fi aplicate și de instanțele de judecată, în mod direct [2], pot completa prevederile legislației naționale în domeniu, și/sau servesc ca bază pentru elaborarea legislației naționale, stabilind minimul de cerințe față de țările semnatare.

Convenția oferă, de asemenea, pentru diferite categorii de subiecți anumite drepturi și avantaje:

- publicului - drepturi și posibilități practice pentru acces la informația de mediu, participare la procesul de luare a deciziilor în domenii specifice de activități, precum și îi dotează cu mijloace de apărare judiciară și acces simplificat la justiție;
- asigură un grad mai mare de transparență, acces mai eficient la informația de mediu și difuzarea acesteia, participarea mai activă a publicului în baza delegării unor obligații stricte ale autorităților publice în domeniu;
- publicului și ONG-urilor posibilitatea de a influența în mod transparent asupra procesului de luare a deciziilor în probleme de mediu. Drept urmare a antrenării publicului la aceste procese, deciziile care se vor lua vor fi mai bune, mai eficiente, mai întemeiate și mai echilibrate din punct de vedere al protecției mediului și, în consecință, mai acceptabile de populație;
- extinderea posibilităților de acces la informația de mediu permite cetățenilor și ONG-urilor să conștientizeze mai bine situația, să afle despre existența riscurilor și impactului ecologic potențial asupra lor, familiilor lor și comunităților locale;
- informațiile privind starea de lucruri la nivelul comunităților locale, în deosebi, de către persoanele ce locuiesc în preajma locului investiției sau locului activității planificate care, potențial, poate avea un impact semnificativ, întotdeauna constituie un aport prețios la procesul de luare a deciziilor. Acest fapt contribuie la luarea de către autoritățile publice a unor decizii mai întemeiate, grație faptului că se ține cont de diferite opinii, valori, idei și pe calea obținerii informației directe despre situația ecologică nemijlocit de la persoanele care locuiesc în regiunea vizată;
- odată cu oferirea unui acces mai larg la informație și a unor posibilități mai mari pentru participare, Convenția ridică gradul de informare despre faptul cum are loc procesul de luare a deciziilor, cine ia deciziile și în ce teme;
- acordând un grad de acces mai mare la informație și posibilități de participare, Convenția investește publicul și ONG-urile cu anumite atribuții și le ajută să-și conștientizeze pozițiile vis-a-vis de condițiile concrete de viață în țara/localitatea lor. Aceasta, la rândul său, contribuie la sporirea gradului de înțelegere a implicării sale, de unitate socială, răspundere socială, precum și la asigurarea unor condiții mai bune și mai stabile pentru mediu;
- Convenția delimitează clar drepturile și obligațiile, procesele și procedurile accesului la informație, participării publicului la luarea deciziilor, precum și accesului la justiție în domeniul protecției mediului. Ea stabilește clar indicațiile pentru autoritățile publice privind căile practice de realizare a acestor aspecte;

- Convenția vine în ajutor funcționarilor publici la elaborarea și aplicarea în practică a unui proces mai eficient, mai transparent și mai controlat de luare a deciziilor în baza asigurării mai ample și mai eficiente a accesului la informația de mediu, a mecanismelor de participare a publicului la luarea deciziilor și de acces la justiție;
- Convenția consolidează pozițiile autorităților publice responsabile pentru protecția mediului în raport cu alte interese de stat și alte ministere și, grație susținerii publicului, asigură luarea în considerare a factorului mediului și ocrotirii sănătății;
- în cazul furnizării informației necesare și antrenării publicului la etapele inițiale ale procesului de luare a deciziilor, luarea în considerare a comentariilor lui vor condiționa, în ultimă instanță, îmbunătățirea calității, creșterea eficienței și echilibrarea procesului de luare a deciziilor, precum și luarea unor decizii mai întemeiate, care vor fi mai acceptabile de populația locală;
- realizarea prevederilor Convenției vor conduce la economisirea de către autoritățile publice, precum și de către întreprinzători, a resurselor costisitoare atât din punct de vedere al cheltuielilor temporare, cât și al cheltuielilor financiare. În plus, se vor crea condiții pentru încredere și acord reciproc. Astfel, crește gradul de informare a publicului despre problemele ecologice, precum și nivelul înțelegerii de către public a esenței proiectelor, programelor, planurilor, directivelor politice, actelor legislative și a tuturor aspectelor legate de luarea deciziilor asupra lor. Datorită acestui fapt, se creează bune relații de colaborare între autoritățile publice și părțile interesate, inclusiv liderii obștești locali, consumatorii, cercurile largi ale societății, ONG-urile și mass-media;
- Convenția impune autorităților publice obligații, în special, în ceea ce privește asigurarea realizării drepturilor cetățenilor în limitele celor trei principii fundamentale;
- Convenția oferă posibilități reale procurorului și ombudsmanului de a interveni în apărarea drepturilor și intereselor ecologice ale cetățenilor, inclusiv prin sesizarea instanțelor de judecată;
- Convenția oferă judecătorilor principalele puncte de reper la examinarea și soluționarea cazurilor de încălcare a drepturilor și intereselor legitime ecologice ale publicului, completând, totodată, prevederile legale naționale privind accesul la justiție în probleme de mediu.

2. NO IUNI GENERALE DESPRE DREPTURILE ECOLOGICE I SEDIUL MATERIEI

După cum s-a relatat, Convenția de la Aarhus reglementează trei drepturi esențiale: dreptul la informația de mediu, dreptul de participare la procesul de luare a deciziilor de mediu și dreptul la justiție în probleme de mediu.

În afară de aceste categorii, legislația națională, precum și unele convenții și tratate internaționale, prevăd și alte drepturi.

Constitu ia Republicii Moldova la art.37 [3] stipulează:

«Fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive.

Statul garantează fiecărui om dreptul la accesul liber și la răspîndirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului natural, în condițiile de viață și de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic.»

La art. 30, **Legea nr. 1515-XII din 16 iunie 1993 privind protec ia mediului înconjur tor** [4] prevede că, statul recunoaște tuturor persoanelor fizice dreptul la un mediu sănătos, în care scop asigură, în conformitate cu legislația în vigoare:

a) accesul deplin, operativ și liber la informațiile privind starea mediului și starea sănătății populației;

b) dreptul de a se asocia în organizații, partide, mișcări, asociații de protecție a mediului, de a adera la cele existente;

c) dreptul de a participa la dezbaterile proiectelor de legi, diverselor programe economice sau de alta natură ce vizează direct sau indirect protecția mediului și folosirea resurselor naturale;

d) dreptul la informare și consultare asupra proiectelor de amplasare și construire a obiectivelor cu efecte negative asupra mediului, de refacere și amenajare a teritoriului, a localităților urbane și rurale;

e) dreptul de a interveni cu demersuri la instanțele de stat, pentru suspendarea temporară sau definitivă a activității agenților economici care aduc daune ireparabile mediului; dreptul de a solicita efectuarea expertizei obiectivelor și de a participa la efectuarea expertizei obștești;

f) dreptul de a organiza referendumuri naționale și locale în probleme majore de protecție a mediului;

g) dreptul la educație și instruire ecologică;

h) dreptul de a se adresa, direct sau prin intermediul unor organizații, partide, mișcări, asociații, autorităților pentru mediu, administrative sau judecătorești pentru a sista acțiunile care aduc daune mediului, indiferent dacă agenții economici vor fi sau nu prejudiciați în mod direct; dreptul de a trage la răspundere persoanele, care au comis contravenții sau infracțiuni ecologice;

i) dreptul la despăgubire pentru prejudiciul suferit cu urmare a poluării sau a altor acțiuni de afectare a mediului, precum și pentru prejudiciul adus sănătății oamenilor;

î) dreptul de a beneficia de facilitățile prevăzute de legislație pentru investițiile capitale, care au drept scop ameliorarea calității mediului.

În conformitate cu art. 5 din proiectul Legii protecției mediului, statul recunoaște oricărei persoane dreptul la un mediu neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, garantînd în acest scop:

a) accesul la informația de mediu, cu respectarea condițiilor de confidențialitate prevăzute de legislația în vigoare;

b) dreptul de a se asocia în organizații pentru protecția mediului;

c) dreptul de a fi consultat și dreptul la opinie în procesul de luare a deciziilor privind dezvoltarea politicilor și legislației de mediu, emiterea actelor de reglementare în domeniu, elaborarea planurilor și programelor;

d) dreptul de a se adresa, direct sau prin intermediul organizațiilor pentru protecția mediului, autorităților administrative și/sau judecătorești, după caz, în probleme de mediu, indiferent dacă s-a produs sau nu un prejudiciu;

e) dreptul de beneficiere asupra resurselor naturale în condițiile prevăzute de legea specială; *(această literă nu este în proiect; de fapt, la proiecte nu se face referință (cu atât mai mult, ideea se repetă cu cele de mai sus) așa cum nu se face referință la o lege chiar adoptată, însă nepublicată. În acest caz, legea se consideră inexistentă).*

f) dreptul la despăgubire pentru prejudiciul suferit.

Printre drepturile enumerate, un rol deosebit revine dreptului la un mediu neprimejdios, echilibrat din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate.

Fără a analiza doctrina și fără a iniția dezbateri ample privind tratarea noțiunii și conținutului „dreptului la un mediu neprimejdios din punct de vedere ecologic”, constatăm, totuși o multiplicitate de opinii. O idee standard, acceptată de majoritate, este „dreptul la un mediu decent” [5]. O altă opinie se referă la „un mediu înconjurător decent și sănătos”. Principiul I al Declarației de la Stocholm se referă la „o viață demnă și bunăstare”. Dintre toate documentele universale și regionale ce se referă la drepturile omului, cea mai specifică este

Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor, care prevede că toate popoarele au dreptul la un mediu înconjurător general satisfăcător favorabil pentru dezvoltarea lor. Comisia Mondială de Dezvoltare și Mediu Înconjurător a propus drept principiu juridic fundamental dreptul tuturor ființelor umane la un mediu înconjurător corespunzător sănătății lor și bunăstării”[6]. Posibil, cea mai acceptabilă definiție ar fi „dreptul la un mediu înconjurător sănătos», al cărui sinonim ar fi «un mediu înconjurător ecologic echilibrat», un mediu înconjurător care ar putea fi descris ca „tămăduitor” în termenele moștenirii noastre atât naturale, cât și culturale. Această expresie este suficient de clară pentru a cuprinde toate acele obiective cărora le servesc drepturile omului.

- Termenul „sănătos” înseamnă un mediu nepoluat, propriu dezvoltării fizice și intelectuale a omului. Urmărește apărarea integrității fizice și spirituale a acestuia.
- Termenul “echilibrat” înseamnă dimensiunea naturală și se referă la un mediu ecologic rațional.
- Termenul “nepriemjdi” înseamnă limitele admisibile care le-a stabilit legislatorul pentru a menține calitatea mediului.

Acest drept poate fi înțeles sub două dimensiuni:

- individuală, ce implică dreptul fiecăruia de-a preveni poluarea, încetarea activității care are drept efect poluarea nocivă, repararea pagubei suferite în urma acestei poluări.
- colectivă, ce implică obligația statului de-a coopera în vederea prevenirii și combaterii poluării, protejării mediului natural la nivel regional și internațional.

Dreptul la un mediu sănătos și echilibrat presupune în principal:

- dreptul de a trăi într-un mediu nepoluat, nedegradat de activități care pot afecta mediul, sănătatea și bunăstarea oamenilor și dezvoltarea durabilă;
- dreptul la cel mai ridicat nivel de sănătate, neafectat de degradarea mediului;
- accesul la resursele de apă și hrană adecvate;
- dreptul la un mediu de muncă sănătos;
- dreptul la condiții de locuit, de folosire a terenurilor și la condiții de viață într-un mediu sănătos;
- dreptul la asistență în caz de catastrofe naturale și produse de om;
- dreptul de a beneficia de folosirea durabilă a naturii și a resurselor acesteia;
- dreptul la conservarea elementelor reprezentative ale naturii.

Garantarea asigurării dreptului la un mediu sănătos și echilibrat presupune:

- dreptul la informația de mediu;
- dreptul de a participa la luarea și aplicarea deciziilor de mediu;
- dreptul de asociere în scopul protecției mediului;
- dreptul la repararea prejudiciului de mediu.

Dreptul la un mediu sănătos este asigurat prin:

- sistemul de standadizare (STAS, ISO, CEN, SNIP);
- sistemul de cotare și limitare a folosirii resurselor naturale;
- asigurarea calității estetice a mediului, adică menținerea cât este posibil a mai multor tipuri de specii, RN, peisaje etc.

De asemenea, semnificative sînt și drepturile prevăzute la art. 10 și 11 din **Legea nr.851-XIII din 29 mai 1996 privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător**. [7]

Astfel, în domeniul organizării expertizei ecologice obștești cetățenii și asociațiile obștești au dreptul:

a) sa înainteze organelor sistemului expertizei ecologice de stat propuneri și obiecții privind proiectele obiectivelor economice concrete, noile activități și tehnologii;

b) sa solicite organelor sistemului expertizei ecologice de stat informații privind rezultatele expertizării noilor obiective și activități economice precunizate;

c) sa organizeze expertiza ecologică obștească a documentației de proiect și planificare pentru obiectivele economice noi și potențial periculoase pentru mediul înconjurător;

d) sa primească de la beneficiar, în volum deplin, documentația de proiect și documentația privind evaluarea impactului asupra mediului înconjurător, iar în cazul în care aceasta conține secrete comerciale și/sau alte secrete apărute de lege (cu excepția secretelor de stat), în volum care nu permite divulgarea acestor secrete;

e) sa ia cunoștință de documentația tehnico-normativă cu privire la efectuarea expertizei ecologice de stat;

j) sa participe, prin reprezentanții săi, la ședințele comisiilor de experți la care se iau în dezbateri avizele expertizei ecologice obștești.

Legislația de mediu prevede și alte drepturi și interese legitime de mediu care pot fi apărute (restabilite) în instanța de judecată - dreptul de proprietate asupra resurselor naturale, dreptul de beneficiere (utilizare) a resurselor naturale ș.a.

Totodată, conform art. 31 din Legea privind protecția mediului înconjurător, protecția mediului constituie o obligațiune generală a cetățenilor țării, ei fiind datori:

a) să respecte legislația cu privire la protecția mediului și să protejeze mediul, să folosească rațional resursele naturale, să nu lezeze drepturile și interesele altor beneficiari ai resurselor naturale, să semnaleze operativ autoritățile pentru mediu sau organizațiile ecologice despre daunele provocate naturii de persoane fizice și juridice;

b) să contribuie la amenajarea teritoriilor, la cererea aliniamentelor de arbori și arbuști și a spațiilor verzi, să nu admită distrugerea acestora, să nu polueze teritoriul, unde activează sau locuiesc;

c) să recupereze pierderile și să repare prejudiciul cauzat mediului și populației.

Legislația mediului pune și în sarcina agenților economici, indiferent de forma de proprietate, anumite obligațiuni:

a) să folosească cât mai econom energia, apa, să ia măsuri pentru prevenirea alunecărilor de teren, să nu admită eroziunea solului, salinizarea sau înmlăștinirea secundară, compactarea și poluarea solului cu îngrășăminte minerale și pesticide, să respecte normativele solului cu îngrășăminte minerale și pesticide, să respecte normativele aplicării în agricultură a substanțelor chimice;

b) să retechnologizeze procesele de producție în vederea minimalizării deșeurilor prin folosirea cât mai eficientă a materiei prime, să reducă folosirea substanțelor toxice, inflamabile și să le înlocuiască cu materiale alternative inerte care asigură obținerea unei producții finale cât mai durabile, să producă, să utilizeze și să pună în circulație ambalaje recuperabile, refolosibile, reciclabile sau ușor degradabile;

c) să doteze sursele generatoare de noxe cu dispozitive, echipamente și instalații de epurare, capabile de a reduce noxele evacuate sub limitele admisibile, stabilite de autorizațiile pentru mediu;

d) să planteze și să întrețină în jurul unităților industriale, a complexelor zootehnice perdele forestiere de protecție și spații verzi, să țină sub o supraveghere permanentă starea mediului din jurul unităților industriale și complexelor zootehnice și să ia măsuri de protecție a mediului;

e) să asigure supravegherea permanentă a construcțiilor și instalațiilor în cursul funcționării lor, să ia măsuri pentru prevenirea avariilor și poluării accidentale a mediului, iar, în caz de producere a acestora, să ia măsuri operative pentru înlăturarea cauzelor lor, să anunțe imediat autoritățile de mediu, să lichideze pe cont propriu toate consecințele avariilor și poluării accidentale, să repare prejudiciile aduse mediului, componentilor lui, averii altor proprietăți și sănătății persoanelor afectate;

f) să execute hotărârile și dispozițiile ministerelor, departamentelor și autorităților administrației publice locale referitoare la problemele protecției

mediului, să prezinte autorităților de mediu întreaga informație referitoare la influența activității economice promovate asupra mediului și componentelor lui, să admită accesul necondiționat și la orice oră al inspectorilor mediului la unitățile de producție pentru a efectua controlul acțiunilor activităților, susceptibile să afecteze mediul;

g) să solicite autorităților de mediu expertizarea activităților, susceptibile să afecteze mediul;

h) să asigure condițiile corespunzătoare pentru prevenirea poluării mediului cu substanțe toxice, volatile, corozive, inflamabile sau cu pulberi de orice fel în timpul transportării și păstrării lor.

În contextul celor relatate, este oportun de a ne referi la unul din principiile de bază ale protecției mediului, cuprins în art. 3 lit.c) din Legea privind protecția mediului înconjurător, care stabilește responsabilitatea tuturor persoanelor fizice și juridice pentru prejudiciul cauzat mediului: prevenirea, limitarea, combaterea poluării, precum recuperarea pagubei, cauzate mediului și componentelor lui se face din contul persoanelor fizice și juridice care au admis (chiar și inconștient sau din negligență) dauna.

Categoriile de drepturi și obligațiuni ecologice specifice se conțin în actele legislative ramurale, astfel după cum urmează:

- art. 27-29 din Codul funciar;
- art. 38-39 din Codul subsolului;
- art.33-37 din Codul apelor;
- art.29-30 din Codul silvic;
- art. 23, 26-28 și 31 din Legea regnului animal;
- art. 13 din Legea privind protecția mediului înconjurător.

3. DREPTURILE REGLEMENTATE DE CONVENȚIA DE LA AARHUS

3.I. Accesul la informația de mediu

Dreptul la informație este un drept fundamental, esențial pentru viața omului, deoarece dezvoltarea materială și spirituală a omului, exercitarea libertăților, și mai ales, a libertăților prin care își exprimă concepțiile, opiniile, implică firesc și posibilitatea de a recepționa date și informații privind viața socială, politică, economică, științifică, culturală. Putem afirma că dreptul la informația de mediu stă la baza exercitării celorlalte drepturi fundamentale, fiind în corelație strânsă cu ele, deoarece dreptul la informație este indisolubil legat de libera exprimare a opiniilor și libera difuzare a informațiilor. Omul este în drept de a se informa, pentru a înțelege fenomenele din jurul său și de

a se încadra și participa în cunoștință de cauză la viața economică, socială și politică.[8]

În opinia Curții Constituționale a Republicii Moldova, dreptul la informație este un drept fundamental al persoanei, deoarece dezvoltarea persoanei în societate, exercitarea libertăților prevăzute de Constituție, inclusiv libertatea gândirii, a opiniei, a creației, a exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil, presupune și posibilitatea de a recepționa informații asupra vieții sociale, politice, economice, științifice, culturale etc.

Dreptul la informație mai dă expresie juridică și accesului persoanei la orice informație de interes public. Conținutul acestui drept cuprinde: dreptul persoanei de a fi informat prompt, corect și clar asupra măsurilor preconizate sau luate de autoritățile publice; accesul liber la sursele de informare politică, științifico-tehnică, socială, culturală etc.; posibilitatea de a recepționa personal și în condiții bune emisiunile radiofonice și televizate; obligația autorităților publice de a asigura cadrul juridic necesar pentru difuzarea liberă și amplă a informației de orice natură [9].

Dreptul la informația de mediu poartă, de asemenea, un caracter complex, dimensiunile sale fiind într-o continuă dezvoltare. Conținutul dreptului la informație cuprinde, în contextul protecției mediului, doua aspecte principale, și anume: informarea promptă, corectă și clară a opiniei publice de către autoritățile publice în legătură cu măsurile preconizate și mai ales, cu cele luate vizînd protecția mediului la care se adaugă și accesul liber la sursele de informare publică; posibilitatea persoanei de a recepționa direct și în mod normal emisiunile radiofonice și televizate și obligația autorităților publice de a crea condiții pentru difuzarea informațiilor, inclusiv a structurilor necesare de protecție a mediului pe de o parte, și informarea autorității publice de către public pe de altă parte, aspect care presupune o mare receptivitate din partea autorităților publice și, în acest scop, corelarea organizării necesare pentru asigurarea realizării receptivității.[10]

Accesul la informația de mediu este unul din drepturile fundamentale ale omului, consfințite atât în legislația națională, cît și în cea internațională.

În conformitate cu prevederile art. 37 alin.2) din Constituție, statul garantează fiecărui om dreptul la accesul liber și la răspîndirea informațiilor veridice privitoare la starea mediului natural, în condițiile de viață și de muncă, la calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic. Dreptul la informație este organic legat de dreptul la un mediu înconjurător favorabil, deoarece ultimul presupune cunoștințe despre starea mediului înconjurător în care există societatea. Totodată, pentru a asigura posibilitatea de a-și apăra

dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios și sănătos, publicul trebuie să aibă acces la informație.

Publicul are dreptul la primirea informației, care:

- îl vizează direct sau indirect;
- ține de problemele de interes public; și
- influențează sau poate influența într-un anumit mod viața lor, familia lor, raionul în care locuiesc, sănătatea lor sau starea mediului.

În afară de prevederea constituțională, reglementările cuprinse în Legea cu privire la protecția mediului înconjurător și în Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător, menționate mai sus, dreptul la informația de mediu este reglementat de alte acte legislative naționale. Astfel,

- Legea nr. 982 – XIV din 11 mai 2000 privind accesul la informație [11] este integral aplicabilă și accesului la informația de mediu. Această lege prevede accesul la orice tip de informație, reglementând:
 - a) raporturile dintre furnizorul de informații și persoana fizică și/sau juridică în procesul asigurării și realizării dreptului constituțional de acces la informație;
 - b) principiile, condițiile, căile și modul de realizare a accesului la informațiile oficiale, aflate în posesia furnizorilor de informații;
 - c) alte aspecte ale accesului la informație, inclusiv la informația ecologică;
- Legea nr. 1102–XIII din 6 februarie 1997 cu privire la resursele naturale [12] la art. 29 alin. (3) stabilește că Guvernul, autoritățile administrației publice locale, organul de stat abilitat cu gestiunea resurselor naturale și cu protecția mediului înconjurător, precum și agenții economici, prezintă regulat publicului informații veridice și accesibile despre activitatea din domeniul folosirii resurselor naturale și protecției mediului înconjurător;
- Legea nr. 1422–XIII din 17 decembrie 1997 privind protecția aerului atmosferic [13] la art. 8 alin. (1) stabilește că asociațiile obștești și persoanele fizice pot să solicite și să primească informația necesară privind starea aerului atmosferic;
- Legea nr. 1440–XIII din 24 decembrie 1997 cu privire la radioprotecție și securitatea nucleară [14] la art. 11 lit. g) prevede că Serviciul Protecției Civile și Situațiilor Excepționale trebuie să înștiințeze și să informeze autoritățile publice și populația despre pericolul accidentelor nucleare majore, despre producerea accidentului și despre situația excepțională creată de el;
- Legea nr. 1536–XIII din 25 februarie 1998 cu privire la activitatea hidrometeorologică [15] la art. 1 lit. d) stabilește că unul din obiectivele le-

gii este crearea condițiilor pentru formarea relațiilor de piață în domeniul producției, colectării, prelucrării, analizei, păstrării și utilizării (acordării, furnizării) informației privind starea și poluarea mediului;

- Legea nr. 1347-XIII din 9 octombrie 1997 privind deșeurile de producție și menajere [16] la art.15 prevede că informațiile privind starea locurilor de depozitare a deșeurilor și impactul acestora asupra mediului și sănătății populației se prezintă de autoritățile administrației publice locale, organele autorității centrale abilitată cu gestiunea resurselor naturale și cu protecția mediului înconjurător și Ministerul Sănătății la cererea întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, publicului și a mijloacelor de informare în masă, în modul stabilit de Guvern;
- Legea nr. 272-XIII din 10 februarie 1999 cu privire la apa potabilă [17] la art.3 alin.(2), prevede că una din atribuțiile organelor centrale de specialitate și ale autorităților administrației publice locale în domeniul alimentării cu apă potabilă constituie informarea operativă și veridică a consumatorului privitor la calitatea apei potabile.

Accesul la informația de mediu este primul principiu fundamental al Convenției de la Aarhus avînd un rol important în susținerea celorlalte două principii: participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție.

După cum s-a menționat, art. 37 alin.(1) din Constituție, recunoaște dreptul fiecărui om la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive. Totodată, acest drept presupune obținerea de cunoștințe și informație privind starea mediului înconjurător, în care există societatea. Or, pentru protecția acestui drept Convenția de la Aarhus pune în sarcina Părților obligațiunea de a asigura accesul la informația de mediu de care dispun autoritățile executive, ca răspuns la solicitare, precum și le obligă să o difuzeze în mod activ din oficiu.

Legislația Republicii Moldova nu conține noțiunea „informație de mediu” (de fapt Convenția nu cere Părților elaborarea unei definiții oficiale a noțiunii), în schimb definește noțiunea „informație oficială”, care în sensul art. 6 din Legea privind accesul la informație, înseamnă toate informațiile aflate în posesia și la dispoziția furnizorilor de informații, care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau aprobate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept.

La categoria de documente purtătoare de informații legea atribuie:

1) oricare din următoarele (sau o parte din acestea):

- orice hîrtie sau alt material pe care există un înscris;

- o hartă, un plan, un desen, o fotografie;
- orice hîrtie sau alt material pe care sînt marcaje, figuri, simboluri sau perforări care au un sens pentru persoanele calificate să le interpreteze;
- orice obiect sau material din care pot fi reproduse sunete, imagini sau înscrisuri cu sau fără ajutorul unui alt articol sau mecanism;
- orice alt înregistrator de informație apărut ca rezultat al progresului tehnic;

2) orice copie sau reproducere a purtătorilor de informații menționați la punctul 1) al prezentului alineat;

3) orice parte a unei copii sau reproduceri menționate la pct. 2) al prezentului alineat.

La art. 2 pct.3 din Convenție se definește noțiunea „informație ecologică” ca orice informație scrisă, vizuală, audio, electronică sau sub orice formă materială privind mediul, indicii căruia pot fi redați în modul următor:

Tabelul 1

Componente	Exemplu
Starea elementelor de mediu, în interacțiunea lor	<ul style="list-style-type: none"> • starea aerului și atmosferei (temperatura, umiditatea, concentrația substanțelor poluante) • starea apei în râuri, lacuri, canale • starea apelor subterane • starea solului • starea pămîntului, peisajului și zonelor naturale • starea diversității biologice și componentelor ei, inclusiv organismele modificate genetic
Factorii care afectează sau pot afecta elementele de mediu	<ul style="list-style-type: none"> • evacuările de substanțe • evacuările de energie • zgomotul • radiația
Activitățile sau măsurile care afectează sau pot afecta elementele de mediu	<ul style="list-style-type: none"> • activitățile concrete • măsurile administrative • acordurile în domeniul ecologiei • directivele politice • legislația • planurile, programele • analizele și practicile, aplicate în procesul luării deciziilor de mediu
Prejudiciul, cauzat în urma: schimbării stării elementelor de mediu sau impactului acestor elemente, factori, activități, măsuri	<ul style="list-style-type: none"> • starea sănătății oamenilor • starea siguranței oamenilor • condițiile de trai • starea obiectivelor și construcțiilor culturale

Reglementările privind accesul la informația de mediu se conțin în art. 4. și 5 din Convenție.

La art. 4 se reglementează, în special, dreptul de acces la informația de mediu în baza solicitării și sistemul, care permite obținerea informației de la autoritățile publice (informarea pasivă). Pentru realizarea practică a prezentului articol, Convenția pune în sarcina Părților:

- elaborarea legislației interne privind accesul la informație;
- familiarizarea publicului cu lista autorităților publice, care dețin diverse categorii de informații;
- crearea unui sistem de suport al publicului la întocmirea solicitării;
- stabilirea termenelor-limită de examinare a solicitării și oferire a răspunsului;
- reglementarea excepțiilor (cazurilor de refuz a informației)
- instituirea tarifelor.

La art. 5 se stabilesc obligațiile autorităților publice privind colectarea și diseminarea informației din proprie inițiativă (informarea activă). Pentru realizarea acestor prevederi, Convenția obligă Părțile:

- să prescrie evidența informației și modul de raportare către autoritățile publice;
- să întocmească liste, registre și dosare, accesibile publicului;
- să creeze subdiviziuni de informare de mediu;
- să utilizeze bazele de date electronice și Internetul;
- să instituie stimulente pentru operatori, ce vor permite acestora să furnizeze informația nemijlocit publicului.

3.I.I. Informarea pasiv

Așadar, conform art.4 pct.1, reprezentanții publicului vor putea obține acces la informația de mediu, ca răspuns la solicitare. De asemenea, articolul recunoaște publicului dreptul de a obține informația, ca răspuns la solicitare, fără a-și declara interesul și în forma solicitată (cu unele excepții), și stabilește condițiile și procedurile de bază pentru primirea informației:

- a) termenele;
- b) criteriile momentului și formei de furnizare a informației;
- c) tarifele;
- d) cazurile și procedura refuzului solicitării informației cu indicarea temeiurilor refuzului;
- e) modul de contestare a refuzului.

La aceste prevederi sînt raportate reglementările cuprinse în art.11 alin.1) din Legea privind accesul la informație. Astfel, furnizorul de informații, în conformitate cu competențele care îi revin, este obligat:

1) să asigure informarea activă, corectă și la timp a cetățenilor asupra chestiunilor de interes public și asupra problemelor de interes personal;

2) să garanteze liberul acces la informație;

3) să respecte limitările accesului la informație, prevăzute de legislație, în scopul protejării informației confidențiale, vieții private a persoanei și securității naționale;

4) să respecte termenele de furnizare a informației, prevăzute de lege;

5) să dea publicității propriile acte adoptate în conformitate cu legea;

6) să păstreze, în termenele stabilite de lege, propriile acte, actele instituțiilor, ale căror succesoare sînt, actele ce stabilesc statutul lor juridic;

7) să asigure protejarea informațiilor ce se află la dispoziția sa de accesul, distrugerea sau modificarea nesancționate;

8) să mențină informațiile, documentele aflate la dispoziția sa, în formă actualizată;

9) să difuzeze de urgență pentru publicul larg informația care i-a devenit cunoscută în cadrul propriei activități, dacă această informație:

a) poate preîntîmpina sau diminua pericolul pentru viața și sănătatea oamenilor;

b) poate preîntîmpina sau diminua pericolul producerii unor prejudicii de orice natură;

c) poate opri răspîndirea informației neveridice sau diminua consecințele negative ale răspîndirii acesteia;

d) comportă o deosebită importanță socială.

Convenția de la Aarhus nu concretizează forma solicitării informației. În sensul prevederilor Convenției, orice adresare a publicului către deținătorul de informație în scopul obținerii acesteia, fie verbală, fie în formă scrisă, este considerată solicitare.

Legea privind accesul la informație dezvoltă prevederile Convenției la acest capitol, prin reglementarea a două modalități de solicitare: verbală și scrisă.

Cererea poate fi formulată verbal în cazurile în care este posibil răspuns pozitiv, cu satisfacerea imediată a cererii de furnizare a informației. În cazul în care furnizorul intenționează să refuze accesul la informația solicitată, el va informa solicitantul despre aceasta și despre posibilitatea depunerii unei cereri scrise.

În cazul depunerii cererii scrise, conform art. 12 alin.2) din lege, aceasta va conține:

a) detalii suficiente și concludente pentru identificarea informației solicitate (a unei părți sau unor părți ale acesteia);

- b) modalitatea acceptabilă de primire a informației solicitate;
- c) datele de identificare ale solicitantului.

Cu excepția cazurilor solicitării informațiilor cu caracter personal, solicitantul poate să nu indice în cerere datele sale de identificare.

Elaborarea și furnizarea unor informații analitice, de sinteză sau inedite pot fi efectuate în baza unui contract între solicitant și furnizorul de informații, contra unei plăți negociabile, dacă furnizorul va fi disponibil și în drept să realizeze o asemenea ofertă.

Conform Convenției, autoritățile publice sînt obligate să ofere, în baza solicitării, copii de pe documentele, care conțin informația, dar nu rezumate sau citate pregătite din timp de către autorități.

La acest compartiment legislația națională a depășit prevederile Convenției prin stabilirea, în art. 13 din Legea privind accesul la informație, a modalităților accesului la informațiile oficiale, cum sînt:

- a) audierea informației pasibile de o expunere verbală;
- b) examinarea documentului (unor părți ale acestuia) la sediul instituției;
- c) eliberarea copiei de pe documentul, informația solicitate (de pe unele părți ale acestora);
- d) eliberarea copiei de pe traducerea documentului, a informației (unor părți ale acestora) într-o altă limbă decît cea a originalului, pentru o plată suplimentară;
- e) expedierea prin poștă (inclusiv poșta electronică) a copiei de pe document, a informației (de pe unele părți ale acestora), copiei de pe traducerea documentului, informației într-o altă limbă, la solicitare, pentru o plată suplimentară.

Extrasele din registre, documente, informații (unele părți ale acestora), în conformitate cu solicitarea, pot fi puse la dispoziția persoanei, într-o formă rezonabilă și acceptabilă pentru aceasta, spre a fi:

- a) examinate la sediul instituției;
- b) dactilografiate, fotocopyate sau copiate într-o altă modalitate ce ar asigura integritatea originalului;
- c) înscrise pe un purtător electronic, imprimate pe casete video, audio, pe un alt purtător rezultat din progresul tehnic.

În acest context, sînt importante prevederile Convenției referitoare la forma (formatul) informației solicitate. Astfel, publicul poate solicita informația într-o formă anume, spre exemplu, în formă scrisă, electronică, video, audio etc. De regulă, autoritatea publică este obligată să admită interpelarea și să ofere informația în forma cerută. Mai mult, problema formei cerute a informației

semnifică, că autoritatea publică este obligată nu numai să ofere posibilitatea de lua cunoștință de documentul solicitat, dar și să ofere copii de pe documentele respective. Această regulă generală are și unele excepții. Astfel, deținătorul de informație poate refuza furnizarea acesteia în forma cerută dacă:

- este mai rezonabil pentru autoritatea publică să ofere informația solicitată sub altă formă, caz în care trebuie invocate temeiuri justificative,
- informația solicitată este deja disponibilă sub o altă formă, decât cea solicitată.

Potrivit Convenției, autoritățile publice nu pot formula cerințe în legătură cu solicitarea informației, spre exemplu, ca solicitantul să formuleze motivul, pentru care solicită informația sau scopul în care aceasta va fi utilizată. Solicitarea nu poate fi respinsă din motivul, că solicitantul nu este interesat de obținerea informației.

Conform art. 10 alin. 3) din Legea privind accesul la informație, orice persoană care solicită acces la informații în conformitate cu această lege este absolvită de obligația de a-și justifica interesul pentru informațiile solicitate.

Unul din aspectele importante, reglementat de Convenție, este instituirea de tarife pentru furnizarea informației. Conform art.4 pct.8 din Convenție, fiecare parte are dreptul de a permite autorităților sale publice să instituie un tarif pentru furnizarea informației, cu condiția, că acesta nu va depăși o sumă rezonabilă. Totodată, autoritățile publice care intenționează să instituie un asemenea sistem de tarifare pentru furnizarea informației trebuie să pună la dispoziție solicitanților o listă cuprinzând prețurile care pot fi percepute, cu indicarea circumstanțelor în care acestea pot fi percepute sau exceptate și cazurile în care furnizarea unor informații este conditionată de o plată în avans.

O situație similară este cuprinsă în art. 20 din Legea privind accesul la informație, conform căreia, pentru furnizarea informațiilor oficiale pot fi percepute, în afara excepțiilor prevăzute de lege, tarife în mărimile și conform procedurii stabilite de organele reprezentative, acestea fiind vărsate în bugetul de stat.

Mărimile tarifelor nu vor depăși mărimile cheltuielilor suportate de către furnizor pentru facerea copiilor, expedierea lor către solicitant și/sau pentru traducerea, la cererea solicitantului, a informației sau a documentului.

Tarifele pentru furnizarea informațiilor analitice, de sinteză sau inedite, executate la comanda solicitantului, se vor stabili conform contractului dintre solicitant și furnizorul de informații.

Conform alin.(4) al aceluiași articol, excepții de la regula generală constituie cazurile în care informațiile oficiale:

- a) ating nemijlocit drepturile și libertățile solicitantului;
- b) sînt expuse verbal;
- c) sînt solicitate pentru a fi studiate la sediul instituției;
- d) prin faptul că au fost furnizate, contribuie la sporirea gradului de transparență a activității autorității publice și corespunde intereselor societății.

În cazurile în care informația pusă la dispoziția solicitantului conține inexactități sau date incomplete, autoritatea publică este obligată să efectueze rectificările și completările respective gratuit, cu excepția cazurilor în care completarea informației implică eforturi și cheltuieli considerabile care nu au fost prevăzute și taxate la eliberarea primară a informațiilor.

În acest context, prezintă interes Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 330 din 03 aprilie 2006 pentru aprobarea nomenclatoarelor serviciilor prestate gratuit și contra plată de către Serviciul Hidrometeorologic de Stat și a modului de utilizare a mijloacelor speciale ale Serviciului Hidrometeorologic de Stat.

Conform art. 4 pct.2 din Convenție, informația de mediu solicitată urmează a fi făcută disponibilă în cel mai scurt timp, însă cel mai tîrziu la o lună după ce cererea a fost înaintată.

În cazul volumului mare și complexității informației, prelungirea acestei perioade pînă la două luni de la data solicitării este justificată. În orice caz, solicitantul trebuie să fie informat despre prelungire și despre motivele acesteia.

Termenul stabilit de Convenție este unul maximal, iar în principiu Părțile sînt obligate să răspundă la solicitare atunci cînd este posibil, în termene mai restrînse.

Legislația națională a mers pe calea reducerii termenelor de răspuns la solicitare. Astfel, art. 16 din Legea privind accesul la informație stabilește, că informațiile, documentele solicitate vor fi puse la dispoziția solicitantului din momentul în care vor fi disponibile pentru a fi furnizate, dar nu mai tîrziu de 15 zile lucrătoare de la data înregistrării cererii de acces la informație.

Termenul de furnizare a informației, documentului poate fi prelungit cu 5 zile lucrătoare de către conducătorul instituției publice dacă:

- a) cererea se referă la un volum foarte mare de informații care necesită selectarea lor;
- b) sînt necesare consultări suplimentare pentru a satisface cererea.

Solicitantul va fi informat despre orice prelungire a termenului de furnizare a informației și despre motivele acesteia cu 5 zile înainte de expirarea termenului inițial.

Conform art.4 pct.3 din Convenție, solicitarea de informație de mediu poate fi refuzată dacă:

a) autoritatea publică careia îi este adresată solicitarea nu detine informația respectivă. Aceasta înseamnă, că furnizorul de informație efectiv nu o deține (aceasta lipsește fizic), ori colectarea și deținerea informației solicitate nu ține de competența autorității publice respective. Totodată, conform art.4 pct.5 din Convenție, dacă informația solicitată este deținută de către altă autoritate, autoritatea respectivă urmează să informeze solicitantul cu privire la autoritatea publică la care crede că o poate obține. În calitate de alternativă, în cazul lipsei informației, furnizorul urmează să remită solicitarea către organul care o deține, informând concomitent despre aceasta solicitantul.

Prevederi similare se conțin și în art. 17 din Legea privind accesul la informație. Astfel, cererea de furnizare a informației poate fi readresată altui furnizor, cu informarea obligatorie a solicitantului în decurs de 3 zile lucrătoare de la momentul primirii cererii și cu acordul solicitantului, în următoarele cazuri:

- informația solicitată nu se află în posesia furnizorului sesizat;
- informația solicitată deținută de alt furnizor ar satisface mai deplin interesul față de informație al solicitantului;

b) cererea este vizibil nerezonabilă sau este formulată într-o manieră prea generală.

Este extrem de dificil să stabilești această condiție, deoarece criteriile au caracter foarte subiectiv. Totodată, din sensul articolului citat rezumă, că criteriul vizibil nerezonabil, ca criteriu de refuz în oferirea informației nu poate fi justificat prin volumul mare și complexitatea informației cerute. Cu atât mai mult, legislația națională nu conține un astfel de criteriu de refuz la solicitarea informației;

c) cererea se referă la documente în curs de elaborare sau privește sistemul de comunicații interne al autorităților publice, în cazul în care o astfel de excepție este prevăzută de legea națională sau de practica obișnuită, luându-se în considerare interesul public în cazul unei asemenea dezvoltări. Convenția nu explică conținutul sintagmei „documente în curs de elaborare”, însă se presupune, că însăși faptul aflării documentului la faza de elaborare nu justifică refuzul autorității în oferirea informației. Totodată, la categoria de „documente în curs de elaborare” pot fi atribuite proiectele de scrisori, memorandumuri, note, procese-verbale, planuri, rapoarte etc.

În acest context, urmează să se țină cont de faptul că în lumina art. 6, 7 și 8 din Convenție, care reglementează participarea publicului la luarea deciziilor,

la pregătirea proiectelor de documente (cum ar fi, spre exemplu, autorizațiile de mediu, Declarația de evaluare a impactului asupra mediului, proiectele de programe și planuri cu efect asupra mediului), care sînt supuse dezbaterilor publice, nu pot fi tratate ca documente în curs de elaborare și urmează a fi puse la dispoziția solicitantului.

Documentele interne sînt cele emise de autoritățile publice în exclusivitate pentru uz intern. La această categorie pot fi atribuite procesele-verbale ale ședințelor, notele de serviciu ce conțin aprecieri subiective, scrisorile interne din cadrul autorității, inclusiv dintre subdiviziuni, corespondența de ordin intern dintre ministru și funcționari.

O solicitare de informație de mediu, conform art. 4 pct.4 din Convenție, de asemenea poate fi refuzată dacă dezvăluirea acesteia ar afecta în mod negativ:

a) confidențialitatea procedurilor autorităților publice, în cazul în care o astfel de confidențialitate este prevăzută de legislația națională. De regulă, aceste informații nu se referă la competențele de bază, ci la activitatea internă a autorității publice (de exemplu, documentele ce se referă la procesul de restructurare internă, schimb de informație între secții etc.). Acest temei pentru confidențialitate poate fi utilizat doar în cazul în care aceasta este prevăzută expres de legislația națională;

b) relațiile internaționale, siguranța națională sau securitatea publică. La relațiile internaționale, printre altele, se raportează cooperarea internațională sau negocierile dintre state, care pot fi prejudiciate în cazul transmiterii informației solicitate.

La siguranța națională pot fi atribuite interesele militarilor pentru protecția activităților sau a informației secrete împotriva tuturor formelor de acces public, pentru a preveni reducerea capacității de apărare a țării.

Considerentele securității publice presupun informația care în caz de dezvăluire poate prejudicia statul sau poate să-l supună riscului;

c) cursul justiției, dreptul unei persoane de a beneficia de o judecată dreaptă sau dreptul unei autorități publice de a conduce o anchetă de natură penală sau disciplinară

Noțiunea „cursul justiției” ține de desfășurarea dezbaterilor în cadrul sistemului judiciar și presupune realizarea procesului judiciar, caracterul obiectiv al căruia nu poate fi încălcat.

Într-o serie de cazuri, informația poate fi strîns legată de acțiunea intentată în judecată sau care urmează a fi intentată în judecată în viitor. Dacă publicitatea acestei informații poate aduce atingere rezultatelor examinării cauzei, este oportun să fie soluționată chestiunea referitoare la luarea unei decizii privind

confidențialitatea temporară a informației pînă la momentul clasării cauzei. De menționat, că acest motiv, ca excepție, nu poate fi extins asupra unor materiale numai din motivul că în decursul unei anumite perioade de timp ele făceau parte din pachetul de documente ale procesului judiciar.

Autoritățile publice pot, de asemenea, refuza dezvăluirea informației în cazul în care acest fapt poate avea urmări negative pentru dreptul persoanei la dezbateri judiciare echitabile;

d) confidențialitatea informațiilor comerciale și industriale, în cazul în care aceasta este prevăzută de lege pentru a proteja un interes economic legitim. Caracterul confidențial al acestei informații trebuie să fie strict apărut de legislația națională. Aceasta înseamnă, că informația examinată trebuie să se conțină nemijlocit în lista informațiilor care constituie secret comercial sau industrial. În acest context, informația privind emisiile care sînt semnificative pentru protecția mediului va fi făcută publică. Informația despre substanțele poluante, referitoare la protecția mediului nu poate fi considerată informație comercială secretă

e) dreptul de proprietate intelectuală. Dreptul de proprietate intelectuală prevede două aspecte principale:

- proprietatea industrială la care se referă, în principal, protecția invențiilor, semnelor (mărcilor comerciale, mărcilor de serviciu) și a proiectelor industriale, precum și combaterea concurenței neloiale. Afară de aceasta, la domeniul proprietății industriale se referă protecția datelor geografice (indicarea sursei și atribuirea datelor privind originea);

- dreptul de autor se extinde asupra operelor originale în domeniul literaturii și artei. Aceste opere pot fi create în formă verbală, prin simboluri, muzică, tablouri, obiecte tridimensionale sau prin îmbinarea acestor metode (în cazul operei muzicale sau filmului de cinema);

f) confidențialitatea unor date personale și/sau a unor dosare aparținînd unei persoane fizice, atunci cînd aceasta persoană nu a consimțit la publicarea informațiilor, în cazul în care o astfel de confidențialitate este prevăzută de legislația națională. Autoritățile publice au dreptul să stopeze accesul la această informație, care poate leza dreptul persoanei la viața particulară. Persoana, ale cărei date cu caracter personal au fost solicitate, poate renunța la dreptul său de confidențialitate. Cu toate că excepția în cauză nu se extinde asupra persoanelor juridice, ea se aplică pentru protecția informațiilor despre angajarea în cîmpul muncii, salariul și sănătatea lucrătorilor. De regulă, confidențialitatea datelor și/sau dosarelor personale se află sub protecție.

La această categorie nu pot fi atribuite, de asemenea, autorizațiile și licențele eliberate companiilor sau întreprinzătorilor;

g) interesele unei terțe părți care a oferit informația cerută fără ca acea parte să fie pusă sau să existe posibilitatea punerii sale sub o obligație legală de a face astfel, în situația în care această parte nu a consimțit la publicarea materialului.

De regulă, în legislația națională se conține cerința, adresată persoanelor fizice și juridice, de a prezenta (de regulă, sistematic) anumite informații (de exemplu, date despre emisii, rapoarte, informație financiară etc.). În unele cazuri companiile, persoanele particulare sau organizațiile transmit informația către autoritățile publice pe principii benevole.

Această informație este confidențială numai în cazul în care:

- dezvăluirea ei poate avea consecințe negative pentru interesele sursei înșăși;

- sursa (de exemplu, terțul) nu este de acord să dezvăluie informația;

h) mediul la care se referă informația, cum ar fi locurile de cuibărit ale speciilor rare.

Autoritățile publice au dreptul să refuze transmiterea către public a informației care poate avea impact negativ asupra mediului. Această excepție permite guvernului, chiar și pe calea secretizării, asigurarea protecției împotriva invaziilor pentru anumite obiecte naturale, cum ar fi locurile de cuibărit ale speciilor biologice rare.

Dacă deținătorul de informații a stabilit, că anumite informații se atribuie, conform excepțiilor de publicitate, la categoria „confidențial”, aceasta nu înseamnă că urmează a se refuza în oferirea întregului document solicitat.

De aceea, în cazul în care numai unele aspecte (un segment) ale informației solicitate cad sub incidența restricțiilor enumerate mai sus, cealaltă informație urmează a fi separată, fără a se aduce un prejudiciu confidențialității informației exceptate, divulgată și pusă la dispoziția solicitantului. Această excepție este stabilită în art. 4 pct.6 din Convenție.

Motivele de refuz menționate trebuie interpretate în mod restrictiv, luându-se în considerare satisfacerea interesului publicului prin divulgarea informațiilor și posibilitatea că informația solicitată sa fie legată de emisiile în mediu.

Legislația națională prevede, de asemenea, motive de refuz în eliberarea informației solicitate sau limitarea accesului, raportate, în mare măsură, la motivele invocate de Convenție. Astfel, conform art. 7 din Legea privind accesul la informație, exercitarea dreptului de acces la informație poate fi supusă doar restricțiilor reglementate prin lege organică și care corespund necesităților:

a) respectării drepturilor și reputației altei persoane;

b) protecției securității naționale, ordinii publice, ocrotirii sănătății sau protecției moralei societății.

Conform alin. (2) al aceluiași articol, accesul la informațiile oficiale nu poate fi îngădit, cu excepția:

a) informațiilor ce constituie secret de stat, reglementate prin lege organică și calificate ca informații protejate de stat, în domeniul activității militare, economice, tehnico-științifice, de politică externă, de recunoaștere, de contra-informații și activității operative de investigații, a căror răspândire, divulgare, pierdere, sustragere poate periclita securitatea statului.

Informațiile atribuite la secret de stat (în special, din domeniul apărării naționale, economiei, științei și tehnicii, relațiilor externe, securității statului și asigurării ordinii de drept, din sfera activității autorităților publice) sînt reglementate de art. 7 din Legea nr. 245-XIV din 27 noiembrie 2008 cu privire la secretul de stat [18].

Potrivit art. 8 din această lege, nu se atribuie la secret de stat și nu pot fi secretizate informațiile privind:

- starea mediului înconjurător, calitatea produselor alimentare și a obiectelor de uz casnic;
- accidentele, catastrofele, fenomenele naturale periculoase și alte evenimente extraordinare care periclitează securitatea cetățenilor.

Conform art. 10 din Legea nr. 45-XIII din 12 aprilie 1994 privind activitatea operativă de investigații [19], informația despre forțele, mijloacele, sursele (cu excepția persoanelor care acordă sprijin organelor care exercită astfel de măsuri), metodele, planurile și rezultatele activității operative de investigații, precum și despre organizarea și tactica desfășurării măsurilor operative de investigații, care constituie secret de stat, poate fi scoasă de la secret numai în conformitate cu legislația;

b) informațiilor confidențiale din domeniul afacerilor, prezentate instituțiilor publice cu titlu de confidențialitate, reglementate de legislația privind secretul comercial, și care țin de producție, tehnologie, administrare, finanțe, de altă activitate a vieții economice, a căror divulgare (transmitere, scurgere) poate atinge interesele întreprinzătorilor.

Legea nr. 110-XIII din 6 iulie 1994 cu privire la secretul comercial [20] prevede că informațiile cu privire la poluarea mediului, ...nerespectarea regulilor de protecție a muncii, comercializarea producției care dăunează sănătății consumatorului, precum și despre alte încălcări ale legislației și despre mărimea prejudiciului cauzat nu pot constitui obiectul secretului comercial. De aceea referințele la limitarea accesului la aceste informații nu pot fi considerate legitime;

c) informațiilor cu caracter personal, a căror divulgare este considerată drept o imixtiune în viața privată a persoanei, protejată de legislație. Accesul la informația cu caracter personal este deschis numai în strictă conformitate cu prevederile art. 8 din lege;

d) informațiilor ce țin de activitatea operativă și de urmărire penală a organelor de resort, dar numai în cazurile în care divulgarea acestor informații ar putea prejudicia urmărirea penală, interveni în desfășurarea unui proces de judecată, lipsi persoana de dreptul la o judecare corectă și imparțială a cazului său, ori ar pune în pericol viața sau securitatea fizică a oricărei persoane - aspecte reglementate de legislație.

Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003 [21] interzice implicarea, în cursul procesului penal, în mod arbitrar și nelegitim, în viața intimă a persoanei.

Conform art. 15 alin.(2) din cod, la efectuarea acțiunilor procesuale nu poate fi acumulată fără necesitate informație despre viața privată și intimă a persoanei. La cererea organului de urmărire penală și a instanței de judecată, participanții la acțiunile procesuale sînt obligați să nu divulge asemenea informații și despre aceasta se ia un angajament în scris.

Conform art. 23 din Codul de procedură civilă nr. 225-XV din 30 mai 2003 [22], pot avea loc ședințe închise numai în scopul protejării informației ce constituie secret de stat, secret comercial ori a unei alte informații a cărei divulgare este interzisă prin lege.

Instanța de judecată poate dispune judecarea pricinii în ședință secretă pentru a preveni divulgarea unor informații care se referă la aspectele intime ale vieții, care lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională ori la alte circumstanțe care ar putea prejudicia interesele participanților la proces, ordinea publică sau moralitatea;

e) informațiilor ce reflectă rezultatele finale sau intermediare ale unor investigații științifice și tehnice și a căror divulgare privează autorii investigațiilor de prioritatea de publicare sau influențează negativ exercitarea altor drepturi protejate prin lege.

Dacă accesul la informațiile, documentele solicitate este parțial limitat, furnizorii de informații sînt obligați să prezinte solicitanților acele părți ale documentului, accesul la care nu conține restricții conform legislației, indicîndu-se în locurile fragmentelor omise una din următoarele sintagme: secret de stat, secret comercial, informație confidențială despre persoană. Refuzul accesului la informație, la părțile respective ale documentului se întocmește cu respectarea prevederilor art. 19 din lege.

Nu se vor impune restricții ale libertății de informare decât dacă furnizorul de informații poate demonstra că restricția este reglementată prin lege organică și necesară într-o societate democratică pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei sau protecției securității naționale și că prejudiciul adus acestor drepturi și interese ar fi mai mare decât interesul public în cunoașterea informației. Totodată, furnizorii de informații nu pot fi obligați să prezinte probe ale inexistenței informațiilor nedocumentate.

În contextul celor menționate, prezintă interes reglementarea cuprinsă la art. 7 alin.(5) din Legea privind accesul la informație, conform căreia nimeni nu poate fi pedepsit pentru că a făcut publice anumite informații cu accesibilitate limitată, dacă dezvăluirea informațiilor nu afectează și nu poate afecta un interes legitim legat de securitatea națională sau dacă interesul public de a cunoaște informația depășește afecțiunea pe care ar putea să o aducă dezvăluirea informației.

La art.4 pct.7 din Convenție se stabilește, că refuzul unei solicitări urmează să fie făcut în scris, în cazul în care solicitarea a fost făcută în scris sau dacă solicitantul cere acest lucru. Refuzul va trebui să cuprindă motivele acestuia și va oferi informații privind accesul la procedura de recurs care este asigurată în concordanță cu prevederile art. 9 din Convenție. Refuzul trebuie să fie făcut cât mai curînd posibil, dar nu mai tîrziu de o lună, cu excepția cazului în care complexitatea informației justifică o prelungire a acestei perioade pînă la doua luni de la data înaintării cererii. Solicitantul trebuie să fie informat despre orice prelungire și despre motivele acesteia.

Această regulă este preluată practic integral de art. 19 din Legea privind accesul la informație. Astfel, refuzul de a furniza o informație, un document oficial va fi făcut în scris, indicîndu-se data întocmirii refuzului, numele persoanei responsabile, motivul refuzului, făcîndu-se în mod obligatoriu trimitere la actul normativ (titlul, numărul, data adoptării, sursa publicației oficiale), pe care se bazează refuzul, precum și procedura de recurs a refuzului, inclusiv termenul de prescripție.

Persoana care se consideră lezată într-un drept sau interes legitim de către furnizorul de informații poate ataca acțiunile acestuia atît pe cale extrajudiciară, cît și direct în instanța de contencios administrativ competentă. Persoana, de asemenea, se poate adresa pentru apărarea drepturilor și intereselor sale legitime avocatului parlamentar. Această regulă generală este stabilită de art. 21 din Legea privind accesul la informație.

În acest context, menționăm, că persoana, care se consideră lezată într-un drept sau interes legitim, poate contesta orice acțiune sau inacțiune a persoana-

nei responsabile pentru primirea și examinarea cererilor de acces la informații, dar în special cu privire la:

- a) refuzul neîntemeiat de a primi și înregistra cererea;
- b) refuzul de a asigura accesul liber și necondiționat la registrele publice aflate la dispoziția furnizorului de informații;
- c) încălcarea termenelor și procedurii de soluționare a cererii de acces la informație;
- d) neprezentarea sau prezentarea necorespunzătoare a informațiilor solicitate;
- e) refuzul neîntemeiat de a prezenta informațiile solicitate;
- f) atribuirea neîntemeiată a informației la categoria informațiilor care conțin secrete de stat, secrete comerciale sau la categoria informațiilor confidențiale;
- g) secretizarea neîntemeiată a unor informații;
- h) instituirea tarifului și mărimii acestuia pentru informațiile furnizate;
- i) cauzarea unor prejudicii materiale și/sau morale prin acțiunile ilegale ale furnizorului de informații.

Modalitățile de contestare și condițiile de examinare a contestațiilor vor fi expuse în compartimentul „Accesul la justiție”, prin prisma prevederilor Codului de procedură civilă și altor acte legislative.

3.I.2. Informarea activ

Informarea activă presupune activitatea autorităților publice (deținătorului de informație) de diseminare a informației deținute.

La art. 5 din Convenție sînt formulate obligațiunile Părților (respectiv autorităților) de a colecta și disemina informația de mediu, care include un cerc amplu de date și care urmează a fi difuzată activ publicului. De aceea, acest articol enumeră categoriile de informație, care cad sub incidența diseminării active: informația privind starea excepțională, informația despre produse, emisii și transfer de poluanți, informația privind legislația, politicile și strategiile de mediu etc.

Pentru diseminarea activă a informației de mediu există trei motive principale (tabelul nr.2).

Tabelul nr.2

Motivul diseminării	Tipul și destinația informației
<ul style="list-style-type: none">asigurarea primirii informației la timp	<ul style="list-style-type: none">informația despre situațiile de avarie;informația despre activitatea planificată și procedura participării publicului.
<ul style="list-style-type: none">asigurarea aducerii informației la cunoștința unui număr maxim de persoane interesate	<ul style="list-style-type: none">celor care pot fi lezați în situații de avarie;celor care pot fi lezați de activitățile sau măsurile planificate;informația despre producție pentru toți consumatorii pentru a le oferi posibilitatea de a lua decizii în viața cotidiană
<ul style="list-style-type: none">facilitarea accesului la informația de mediu	<ul style="list-style-type: none">registrele de stat și listele cu date informative;bazele de date, accesibile publicului

Prin urmare, art. 5 este concentrat asupra indicațiilor concrete privind colectarea și diseminarea informației. Pentru aceasta Convenția propune măsuri de realizare, lăsînd însă unele activități la discreția Părților.

În special, art.5 pune în sarcina Părților următoarele obligațiuni:

- asigurarea, de către autoritățile publice, a colectării, diseminării active a informației (în special a informației despre funcțiile proprii), precum și diseminarea promptă a informației în cazurile de pericol iminent pentru oameni și/sau mediul înconjurător;
- realizarea măsurilor practice de acces la informație (asigurarea accesului gratuit la liste, registre și arhive, susținerea publicului în obținerea informației);
- asigurarea deținerii informației în formă electronică (facilitarea accesului publicului la informație prin rețelele de telecomunicații publice);
- întocmirea, în intervale de timp de 3-4 ani, a rapoartelor naționale privind starea mediului;
- diseminarea informației privind actele legislative și normative, directivele;
- contribuirea la divulgarea informației, deținute de operatori privați;
- publicarea informației despre deciziile luate și elaborarea politicii în domeniul protecției mediului;
- justificarea elaborării mecanismelor de diseminare între consumatori a informației despre produse, care are tangență cu mediul;
- elaborarea sistemului național de evidență a datelor privind emisiile și transferul în mediul înconjurător a poluanților.

La aceste prevederi sînt raportate reglementările cuprinse în art.11 alin. (1) și (2) din Legea privind accesul la informație. Astfel, în scopul garantării liberului acces la informațiile oficiale, furnizorul de informații urmează:

- să asigure un spațiu amenajat pentru documentare, accesibil solicitanților;
- să numească și să instruiască funcționarii responsabili pentru efectuarea procedurilor de furnizare a informațiilor oficiale;
- să elaboreze regulamente cu privire la drepturile și obligațiile funcționarilor în procesul de furnizare a documentelor, informațiilor oficiale;
- să acorde asistența și sprijinul necesar solicitanților pentru căutarea și identificarea informațiilor;
- să asigure accesul efectiv la registrele furnizorilor de informații, care vor fi completate în conformitate cu legislația cu privire la registre;

În scopul facilitării liberului acces la informație, furnizorul de informații trebuie să publice sau să facă în alt mod general și direct accesibile populației informațiile ce conțin:

- a) descrierea structurii instituției și adresa acesteia;
- b) descrierea funcțiilor, direcțiilor și formelor de activitate ale instituției;
- c) descrierea subdiviziunilor cu competențele lor, programului de lucru al acestora, cu indicarea zilelor și orelor de audiență a funcționarilor responsabili de furnizarea informațiilor, documentelor oficiale;
- d) deciziile finale asupra principalelor probleme examinate.

În vederea asigurării transparenței activității instituțiilor, eficientizării accesului la informație, creării condițiilor pentru căutarea, identificarea operativă a documentelor și informațiilor, autoritățile publice, instituțiile publice vor edita, cel puțin o dată pe an, îndrumare ce vor conține liste ale dispozițiilor, hotărîrilor, altor documente oficiale, emise de instituția respectivă, și domeniile în care poate furniza informații, vor pune la dispoziția reprezentanților mijloacelor mass-media date oficiale despre propria activitate, inclusiv despre domeniile în care poate furniza informații.

Informația de mediu se păstrează la diferite autorități publice și autorități ale administrației publice de nivel întâi și al doilea, care sînt obligate să colecteze sau să păstreze informația care se referă la activitatea lor, în corespundere cu art.5 pct.1 din Convenție.

În afară de autoritățile publice și autoritățile administrației publice, informația de mediu poate fi colectată și păstrată de instituții sau companii particulare, genul principal al activității cărora nu este protecția mediului, însă care păstrează informația despre activitatea ce afectează ori poate afecta mediul sau cărora le revin atribuții (funcții) administrative ori prestarea serviciilor referitoare la mediu.

Autoritățile publice deseori delegă funcțiile de raportare și monitorizare agențiilor specializate, laboratoarelor, universităților sau altor structuri semi-publique. Convenția de la Aarhus atribuie acești subiecți la categoria autorităților publice. Acești deținători de informație de mediu, de asemenea, sînt surse de informație.

În conformitate cu Convenția de la Aarhus, deținătoare de informație de mediu sînt considerate:

a) diferite organe pentru protecția mediului cu funcții administrative de stat, obligații, activități sau servicii concrete privitoare la mediu. Ele se ocupă cu colectarea și păstrarea informației care are legătură cu funcțiile lor. De exemplu, organul de gestiune a resurselor silvice trebuie să păstreze (precum și să colecteze, să actualizeze) informația despre resursele forestiere, gospodăria silvică, beneficiarii silvici, suprafețele împădurite, destinate împăduririi etc.

b) oricare alte autorități publice, instituții sau companii particulare care nu sînt autorități de mediu, dar în sarcina cărora au fost puse obligații (funcții) sau prestarea serviciilor în domeniul mediului. Acestea pot fi companii, care dețin informație sau desfășoară activitate ce au impact sau există o mare probabilitate de impact asupra mediului - agenții specializate, laboratoare, universități, agenții semistatale, cărora autoritățile publice le-au delegat, să zicem, obligații de raportare și monitorizare.

Tabelul nr. 3. Informația ecologică pe care o dețin diferite autorități publice din Republica Moldova

Autoritățile publice și autoritățile administrative publice	Tipul informației de furnizorii de informație de mediu (listă neexclusivă)
Ministerul Mediului, Inspectoratul Ecologic de Stat, Serviciul "Hidrometeo", Institutul Național de Ecologie și Geo-grafie, agențiile ecologice teritoriale	<ul style="list-style-type: none"> • Datele despre beneficiarii de mediu, cum ar fi rapoartele despre inspecțiile ecologice, evaluarea impactului asupra mediului, aprecierea indicatorilor ecologici • Sistemul național al informației de mediu • Programele și strategiile naționale privind protecția mediului • Fondul Ecologic Național • Datele despre starea și poluarea apelor, solului, apelor subterane, deversările apelor reziduale, florei și faunei • Fondul național de date hidrometeorologice • Datele despre poluări care amenință calitatea apelor • Amenzile pentru încălcarea legislației ecologice

<p>Concernul republican pentru gospodărirea apelor “Apele Moldovei” și instituțiile subordonate, autoritățile administrației publice locale</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Datele despre apele de suprafață • Datele despre stațiile și întreprinderile de alimentare cu apă, beneficiari • Sistemul informațional de gestionare a gospodăriei apelor, conținând date despre construcția și exploatarea obiectivelor de gestionare a resurselor acvatice, despre folosința apei, despre protecția sistemului de folosință a apei, de prevenire a prejudiciului cauzat în urma folosinței apei • Baza hidrografică de date, incluzând caracteristicile calitative și cantitative ale apelor de suprafață și subterane, râurilor și bazinelor de apă, starea și modificările lor • Registrul gospodăriei apelor, incluzând datele calitative și cantitative ale cercetărilor resurselor acvatice, ținând cont de apele, malurile, alte obiective acvatice naturale, resursele acvatice legate de ele, datele calitative și cantitative despre folosința apei și instalațiile care folosesc resursele acvatice, plantații și starea zonelor de protecție a apelor ale râurilor și bazinelor acvatice.
<p>Autoritățile administrației publice locale și agențiile ecologice teritoriale</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Programe locale de acțiuni pentru protecția mediului (PAPM) • Planuri de dezvoltare a teritoriului • Utilizarea fondului ecologic local • Datele despre resursele acvatice și obiectivele de gestionare a lor • Datele privind gestionarea deșeurilor solide și lichide, planurile de prelucrare a apelor reziduale, obiectivele de deversare a apelor • Amenzi și plata pentru folosință
<p>Direcțiile rezervațiilor științifice</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Datele despre zonele, rezervațiile ocrotite, deciziile privind lucrările de conservare a naturii
<p>Ministerul Sănătății, Centrul Național de Sănătate Publică</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Datele sistemului ocrotirii sănătății privind sururile, deșeurile solide și lichide, substanțele periculoase • Datele sistemului ocrotirii sănătății privind apa potabilă, apa tehnică, apele de suprafață • Starea sanitară a teritoriilor poluate, aerului, producției fabricate și consumate • Sănătatea omului, în raport cu calitatea mediului
<p>Ministerul Economiei</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Problemele dezvoltării durabile și coordonării planurilor dezvoltării sociale și economice, folosinței resurselor naturale

Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor	<ul style="list-style-type: none"> • Planurile rețelei transporturilor • Starea parcului de automobile
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Serviciul Veterinar și Agenția relații funciare și cadastru	<ul style="list-style-type: none"> • Datele despre starea resurselor funciare și a solurilor • Datele despre folosirea pesticidelor și chimicelor • Datele despre bolile la plante și animale • Informații despre folosirea soiurilor de plante modificate genetic
Serviciul Vamal	<ul style="list-style-type: none"> • Informații despre importul și exportul deșeurilor de producție și consum, deșeurilor toxice, pesticidelor, semințelor, produselor modificate genetic etc.
Agenția de stat pentru silvicultură "Moldsilva"	<ul style="list-style-type: none"> • Planurile dezvoltării gospodăriei silvice • Datele despre starea pădurilor și folosirea lor • Datele despre ariile naturale protejate, rezervații, deciziile privind lucrările de conservare a mediului
Ministerul Educației	<ul style="list-style-type: none"> • Programele de învățământ și instruire ecologică • Informații despre rețeaua structurilor de învățământ ecologic
Ministerul Apărării	<ul style="list-style-type: none"> • Starea ecologică a poligoanelor militare
Ministerul Finanțelor etc.	<ul style="list-style-type: none"> • Datele despre alocarea resurselor pentru investiții în programe ecologice • Alocații bugetare pentru realizarea programelor naționale, construcția drumurilor etc.

În contextul celor relatate, este relevant a ne referi și la Centrul de monitorizare ecologică, de competența căruia ține, printre altele, coordonarea activității furnizorilor de informație de mediu, colectarea, prelucrarea, generalizarea ei, instituirea și gestionarea bazei de date, asigurarea autorităților publice, autorităților administrației publice și populației cu informații despre starea mediului înconjurător. În ordinul de instituire a Centrului sînt specificate structurile specializate, responsabile pentru colectarea, păstrarea și furnizarea diferitor tipuri de informație de mediu.

Conform art.5 pct.1 lit. a) din Convenție, autoritățile publice trebuie să dețină informații de mediu, să le actualizeze sistematic și să le facă disponibile publicului. Pentru a avea posibilitatea de a colecta informații, a le deține și a le actualiza, autoritățile publice trebuie să dispună de sisteme și mecanisme:

- de colectare și actualizare a informației de mediu;
- de păstrare a informației de mediu;

- de înștiințare imediată;
- de diseminare activă a informației.

Întreprinderile și operatorii sînt considerați, de asemenea, deținători ai unui anumit volum de informație de mediu. Chiar și în cazul existenței cerinței de includere a acestei informații în rapoartele sistematice, nu este exclus, că autoritățile publice, totuși, nu vor dispune de această informație. Această informație, însă, poate fi importantă pentru populația locală și pentru cetățenii care locuiesc în apropierea întreprinderilor și uzinelor pentru că acest fapt le poate periclita considerabil viața.

În acest sens, art.5 pct.1 lit.b) cere de la autoritățile publice să creeze sisteme obligatorii, care vor asigura fluxul necesar de informație de la operatorii întreprinderilor la autoritățile publice.

Convenția nu oferă detalii referitoare la aceste sisteme și la modul de organizare a fluxului de informație. Totodată, ea conține indicația despre volumul minim de măsuri orientate spre atingerea acestui scop. Astfel, sistemele informaționale trebuie să conțină:

- informația care aparține autorităților publice sau este actualizată de acestea;
- informația care face obiectul atribuțiilor lor; precum și
- întregul volum de informație despre activitățile existente care pot avea impact considerabil asupra mediului.

În mod obligatoriu această informație trebuie să conțină și date despre efectele potențiale, pozitive și negative, și impactul asupra sănătății oamenilor, precum și asupra mediului înconjurător. În așa mod se realizează conținutul noțiunii de informație de mediu, care cuprinde factorii ce afectează sau pot afecta elementele de mediu”.

Totodată, ea conține și informația, care este sau poate fi necesară pentru procesul de luare a deciziilor de mediu, precum și în situațiile de avarie, cînd există un pericol iminent pentru sănătatea oamenilor sau pentru mediu.

Pornind de la prevederile Convenției, fluxul necesar de informație presupune, cel puțin, informația despre următoarele aspecte:

- folosirea resurselor naturale;
- evacuările în atmosferă, apă, sol, pămînt;
- transportul și înhumarea deșeurilor;
- informație despre situațiile de avarie etc.

La art.5 pct.2 lit.b) se stipulează, de asemenea, ca autoritățile publice să organizeze și să realizeze măsuri practice pentru creșterea gradului de trans-

parență și acces eficient la informație. Aceste măsuri pot prevedea o serie de mecanisme concrete, la alegerea autorităților publice, în special:

- liste, registre sau dosare, accesibile publicului;
- obligația persoanelor cu funcții de răspundere de a acorda sprijin publicului obținerea accesului la informație;
- stabilirea punctelor de contact (persoanelor de contact) etc.

La art.5 pct.2 se menționează obligația de elaborare a mecanismelor, care ar asigura eficiența accesului la informație prin elaborarea propriilor modele.

Eficiența accesului presupune că la furnizarea informației trebuie să fie utilizată acea formă a sistemului informațional, care va asigura simplitatea și eficiența accesului la informație. Aceste mecanisme includ, printre altele, metabazele de date, bazele de date, registrele, indicatoarele, dosarele ori documentele în formă electronică sau în oricare altă formă, care facilitează căutarea informației. Pot fi prevăzute, de asemenea graficul comod de lucru, încăperea, locul de amplasare, existența instalațiilor necesare, de exemplu, a copiatoarelor etc.

Autoritățile publice sînt, de asemenea, obligate să furnizeze publicului informație suficientă referitor la:

- tipul și volumul informației de mediu pe care o dețin autoritățile publice;
- termenele și condițiile de bază de furnizare a informației și de acordare a accesului la ea;
- procedurile de primire a informației de mediu (art.5 pct.2 lit.a).

Publicului îi va fi mai ușor să obțină informația solicitată dacă va utiliza așa- numita metainformație, adică informație despre informație, care constituie o bază de date, în care este indicat locul aflării informației și deținătorii informației sau datelor furnizate etc.

În plus, există și sisteme de metainformație, în care:

- sînt enumerați deținătorii informației de mediu pentru prevenirea dublării procesului de colectare și diseminare a informației;
- publicul este informat despre faptul, unde pot fi găsite diferite feluri de informație.

De regulă, aceste registre se creează sub formă de baze electronice de date. Mai multe detalii la acest capitol oferă art.5 pct.2 lit a) și b) și 5 din Convenție.

Potrivit art.5 pct.2 lit.b) și i), publicului urmează să-i fie asigurat accesul la liste, registre sau dosare. În conformitate cu acest articol autoritățile publice urmează să asigure organizarea de sisteme notorii de păstrare a informației, care vor asigura accesul simplu și eficient al publicului la informație. Forma

lor poate fi diferită (tradițională, tipărituri, de exemplu, bibliotecă, registru de stat în oficiul municipalității sau agenției, forma electronică, cum ar fi baza electronică de date). Aceste sisteme pot fi centralizate la nivel național sau păstrate în teritorii, ele pot conține informație efectivă sau referințe la documentele existente, cu indicarea locului aflării lor.

Registrele publice, listele și dosarele asigură cetățenilor eficiența procesului de căutare și cercetare a informației. Consultarea lor trebuie să fie gratuită, iar copiile, de regulă, pot fi eliberate contra unei plăți moderate, al cărei cuantum nu va depăși costul multiplicării documentului.

Una din metodele păstrării informației despre poluanți și accesibilității ei pentru public este elaborarea Registrului de emisii și transport a poluanților (RETP), în conformitate cu Protocolul adițional la Convenția de la Aarhus.

Registrul de emisii și transport a poluanților (RETP) constituie un mijloc excelent pentru deschiderea accesului publicului la informația despre emisii și transport a substanțelor poluante, urmările cărora pot avea impact asupra populației locale.

În implementarea prevederilor Convenției privind asigurarea accesului publicului la registre, art.5 pct.9) cere de la Părți întreprinderea unor pași concreți pentru organizarea registrelor naționale cu privire la poluări. În Convenție sînt stabiliți parametrii generali, care trebuie respectați la organizarea acestor registre. Registrul trebuie să aibă următoarele caracteristici:

- succesiune și antrenare a întregii țări;
- caracter structurat;
- formă electronică;
- accesibilitate pentru public;
- proceduri standard de rapoarte, ca bază a registrului.

Informația colectată în registru poate să conțină:

- aplicarea, emiterea în mediu și transportul anumitor substanțe și produse în urma desfășurării anumitor activități;
- folosirea apei, energiei, resurselor;
- transportul în limitele obiectivelor și peste hotarele lor;
- obiectivele de înhumare sau plasare a deșeurilor.

Unele aspecte ale accesului publicului la informațiile păstrate în Fondul Arhivistic sînt reglementate de Legea nr. 880-XII din 22 ianuarie 1992 cu privire la Fondul Arhivistic al Republicii Moldova [23]. Conform art. 3 din Lege, păstrarea documentelor este o datorie a instituțiilor, organizațiilor și întreprinderilor indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, a fiecărui cetățean al Republicii Moldova. Totodată, art. 33 din lege stabileș-

te, că în scopul garantării drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor, arhivele de stat, depozitele speciale de stat și persoanele juridice deținătoare de arhive sînt obligate să elibereze în modul stabilit cetățenilor, pe baza documentelor existente, informații și extrase din documente.

Pe lângă alte măsuri practice, Convenția cere, în art.5 pct.2 lit.b) (ii) (la fel ca și art.3 pct.2), ca persoanele cu funcții de răspundere să acorde sprijin publicului în procesul de asigurare a accesului la informație în limitele Convenției. În conformitate cu această cerință, persoana cu funcție de răspundere trebuie:

- să furnizeze informația despre tipul și volumul informației de care dispune ea sau o altă autoritate, despre condițiile de bază, procedura furnizării informației etc.;

- să acorde ajutor la formularea solicitării, de exemplu, să ofere consultanță despre felurile informației care poate fi prezentată și care nu poate fi prezentată;

- să furnizeze altă informație utilă.

O altă cerință cu caracter practic, prevăzută la art.5 pct.2 lit.b) (iii) este identificarea punctelor de contact în scopul facilitării accesului la informație. Asemenea puncte de contact facilitează și accelerează accesul la informație prin furnizarea către public a informației utile care, la rîndul ei, poate să-i fie de ajutor la căutarea sau primirea informației necesare.

O cale eficientă de formare a rețelei punctelor de contact de acest fel este organizarea serviciului informativ, a unui oficiu sau centru special. În Republica Moldova un asemenea centru a fost creat în cadrul Ministerului Mediului ([vezi http://www.mediu.gov.md](http://www.mediu.gov.md)).

În cazul manifestării de către public a interesului sporit față de o activitate sau alta, care poate avea impact asupra mediului și condițiilor vieții oamenilor, este oportun a stabili puncte speciale de contact, în care se oferă informația privind procesul luării unei decizii concrete.

La art.5 pct.2 lit.c) din Convenție se prevede, de asemenea, înlăturarea impedimentelor legate de cheltuieli la realizarea principiului de bază “transparența și eficiența accesului”. De aceea există cerințe suplimentare față de funcționarii publici privind acordarea accesului gratuit la listele, registrele și dosarele menționate la art. 5 pct.2 lit. b) (i).

Totodată, în conformitate cu art.4 pct.8), autorităților publice li se oferă dreptul de a percepe o plată rezonabilă pentru furnizarea informației. Însă art.5 pct.2 dispune clar, că aceasta nu trebuie să constituie plata pentru studierea informației ce se conține în registre, liste, dosare, la care publicul are acces.

În legislația moldovenească există exemple de reglementare a plății pentru informația de mediu. De exemplu, art. 12 din Legea cu privire la activitatea hidrometeorologică stipulează, că, la cererea persoanelor juridice și fizice, Serviciul furnizează informația hidrometeorologică privind fenomenele din trecut la un preț ce nu depășește cheltuielile pentru serviciile prestate.

Schimbările care s-au produs în ultima perioadă de timp în tehnologiile informaționale au condus la perfecționarea sistemului de colectare, păstrare și transmitere a informației de către autoritățile publice. De aceea, accesul electronic la informație, în esență, este unica modalitate reală de comunicare, sistematică și operativă, a informației ecologice exhaustive, deoarece multiplicarea ei pe hârtie este extrem de costisitoare și necesită mult timp.

În acest context, art.5 pct.3 din Convenția de la Aarhus cuprinde lista genurilor de informație de mediu, accesul la care trebuie să fie asigurat cu ajutorul mijloacelor electronice de comunicație. Lista în cauză nu este exhaustivă, ci constituie doar minimul obligatoriu. Părțile pot completa cu alte genuri de informație, corespunzătoare situației concrete din țară.

Tabelul 4. Informația de mediu ce urmează să fie furnizată și prestată în baza electronică de date

Tipul	Cerința	Exemple
Rapoarte despre starea mediului	Inserarea datelor din rapoarte în bazele de date, accesibile publicului	Rapoartele despre starea mediului
Legislația cu privire la mediu sau problemele referitoare la mediu	Asigurarea accesului la legislație din bazele electronice de date	Legislația internațională și cea națională. Exemple de sisteme internaționale: websiteurile Ministerului mediului (www.mediu.gov.md) UNEP, UNECE, IUCN
Directive politice, planuri și programe referitoare la mediu	Plasarea, după caz, a documentelor în bazele electronice de date, la care are acces publicul. Remarca “după caz” funcționarilor publici spațiu pentru acțiune la stabilirea tipurilor de documente care trebuie să fie furnizate publicului (prezintă interes public)	Pot fi la nivel internațional, regional, național sau local. Exemple: Strategia ecologică pentru Europa de Est, Asia Centrală și Caucaz, Strategia națională și planul de acțiuni pentru conservarea diversității peisagistice și biologice, planurile naționale și locale pentru dezvoltare, planurile locale de acțiuni în domeniul mediului etc.

Acordurile de mediu	După caz	Tranzacții sau contracte între guvern și întreprinderile particulare sau grupurile industriale; acordurile bilaterale sau multilaterale la nivel național sau internațional. De exemplu, acordul benevol dintre stat și sectorul particular despre colaborare în domeniul executării anumitor limite de emisii în Olanda.
Registrele informației de mediu	Datele, în dinamică, despre principalele componente ale mediului și factorii care au impact asupra lui	Datele despre starea aerului, apei, florei, faunei, emisiile în atmosferă, cererile pentru utilizare și datele despre utilizarea OMG etc. Necesită actualizare sistematică
Alt informație	Determinarea altor tipuri de informație care poate fi furnizată în formă electronică	Propunerile pentru lucrări concrete, planuri, programe, directive politice, prevederile executive și normele juridice obligatorii trebuie introduse treptat, pe etape, în bazele electronice de date.

Convenția nu obligă autoritățile publice să transpună documentul în formă electronică, dacă el nu există în această formă. Această condiție a fost introdusă cu scopul de a nu impune autorităților publice obligații care presupun sarcini suplimentare pentru ele. Printre altele, ele nu sînt obligate să scaneze sau să tipărească documente scrise de mîna, publicate sau existente în formă audiovizuală etc.

Guvernul Republicii Moldova doar într-un singur caz și-a asumat obligația de furnizare oportună a informației de mediu (și altă informație) pe pagina web. În conformitate cu Hotărîrea Guvernului nr. 1153 din 25 mai 2003, Comisia națională pentru securitate biologică, care este o autoritate publică, menită să asigure utilizarea inofensivă a organismelor modificate genetic și a produselor din ele, este obligată să plaseze documentele din cererea de import și utilizare a organismului modificat genetic în Moldova pe site-ul Ministerului Mediului, în termen de 10 zile de la data intrării lor și pentru o perioadă de cel puțin 30 de zile, ca publicul să poată folosi această perioadă pentru plasarea comentariilor. În plus, în Ordinul ministrului mediului nr. 19 din 10 februarie 2004 sînt stabilite procedurile participării publicului la luarea deciziilor în acest domeniu.

Conform art.5 pct.3 lit.a) din Convenție, Părțile urmează să asigure accesibilitatea publicului la rapoartele privind starea mediului în formă electronică. În Republica Moldova primul Raport Național privind starea mediului în anul 2002 a fost publicat în anul 2003 de către Ministerul Mediului și Institutul Național de

Ecologie și Geografie. Ulterior, pe site-ul ministerului au fost plasate rapoarte similare, ultimul datat cu anul 2006. Însă, în conformitate cu Legea privind accesul la informație (art. 11 alin.5), un astfel de document trebuie să fie publicat anual. De asemenea, pe același site este plasat așa-numitul „Anuar al factorilor de mediu”, elaborat de Inspectoratul Ecologic de Stat, ultimul reflectând situația anului 2009. Totodată, art.5 pct.4 obligă autoritățile de a publica periodic, cel puțin o dată la 3-4 ani, rapoarte privind starea mediului. Convenția cere, ca rapoartele menționate să conțină atât informații privind calitatea mediului, cât și informații referitoare la cauzele schimbărilor din mediu, starea și dezvoltarea elementelor de mediu, consecințele schimbărilor negative etc.

La art.5 pct.3 lit.b) și c), Convenția obligă publicarea în formă electronică a textelor actelor normative de mediu, precum și documentele dedicate politicilor, strategiilor și programelor de mediu. În același context sînt direcționate și prevederile art.5 pct.5, care obligă autoritățile să ia măsuri de diseminare a informației privind cadrul legal, politicile, strategiile și planurile de acțiuni de mediu, precum și textele acordurilor și convențiilor internaționale de mediu. Aceste informații sînt plasate pe site-ul Ministerului Mediului (www.mediu.gov.md), sau pot fi accesate pe site-ul Ministerului Justiției (www.justice.gov.md).

La art.5 pct.6 se prevede informarea în mod regulat a publicului de către agenții economici, a căror activități au impact semnificativ asupra mediului, despre acest impact. Furnizarea informației urmează a fi asigurată prin intermediul sistemelor de marcarea ecologică și expertiză ecologică. Marcarea ecologică reprezintă un sistem, care presupune plasarea pe ambalaj a informației despre impactul procesului de fabricare a produsului și conținutul acestuia. Ecoetichetele pot conține și informații despre originea produsului, componența lui, factorii de impact al elementelor lui, consecințele pentru sănătate sau mediu etc.

Normele marcării produselor alimentare și normele marcării mijloacelor chimice de menaj sînt aprobate prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 996 din 20 august 2003. Totodată, Legea nr. 775-XV din 21 decembrie 2001 cu privire la securitatea biologică [24] prevede indicarea obligatorie pe etichetă a conținutului de organisme modificate genetic.

Expertiza ecologică reprezintă, de asemenea, un sistem care oferă posibilitatea de a obține informație privind mediul, materialele utilizate, procesele și produsul final al activității de producere. Informația despre producție este o informație despre proprietățile ecologice și biologice ale produsului, precum și despre impactul lui asupra organismului uman.

În dezvoltarea acestor prevederi, art.5 pct.8 cere Părților să elaboreze mecanisme prin care se va comunica publicului un volum suficient de informație despre produs. Această informație trebuie să fie furnizată astfel, încât consumatorul să aibă posibilitatea de a face o alegere care are la bază informații de mediu.

În unele cazuri, spre exemplu, procesul de luare a deciziilor, planificarea etc., sînt importante, iar informația pe care o va folosi publicul trebuie să fie obținută într-un termen oportun, deoarece în situațiile în care există pericol nemijlocit și iminent pentru viața, sănătatea oamenilor sau pentru mediu, factorul oportunității capătă importanță deosebită.

În cazul situațiilor ecologice excepționale Convenția cere de la autoritățile publice să acționeze neîntîrziat și fără tărăgănare și să asigure difuzarea întregului volum de informație necesară acelor reprezentanți ai publicului, pe care îi poate afecta situația în cauză.

În astfel de cazuri autoritățile publice trebuie:

- să acționeze prompt, pentru a avea posibilitatea să salveze viețile oamenilor sau să prevină prejudicierea sănătății oamenilor ori mediului;
- să furnizeze informația imediat, fără întîrziere, acelor reprezentanți ai publicului, pe care situația în cauză îi poate afecta;
- să furnizeze întregul volum de informație, care poate oferi oamenilor posibilitatea de a lua măsuri preventive sau a diminua prejudiciul, legat de pericolul existent.

În contextul stipulărilor din Convenție, Legea privind accesul la informație la art. 11 alin. (1) pct. 9) obligă furnizorul de informație să difuzeze de urgență pentru publicul larg informația, care i-a devenit cunoscută în cadrul propriei activități, dacă aceasta:

- a) poate preîntîmpina sau diminua pericolul pentru viața și sănătatea oamenilor;
- b) poate preîntîmpina sau diminua pericolul producerii unor prejudicii de orice natură;
- c) poate opri răspîndirea informației neveridice sau diminua consecințele negative ale răspîndirii acesteia;
- d) comportă o deosebită importanță socială.

La art.5 pct. 7 din Convenție se pune în sarcina Părților publicarea informațiilor, care ar facilita conștientizarea de către public, autoritățile publice etc. semnificația deciziilor guvernamentale, supravegherea modului de executare a acestor decizii și contribuirea efectivă la procesul de luare a deciziilor. Astfel, fiecare Parte:

- va publica faptele și analizele faptelor care sînt considerate relevante și importante pentru schițarea unor propuneri majore de politici de mediu;
- va publica ori, în caz contrar, va face accesibile materiale explicative despre felul în care partea respectivă răspunde cererilor publicului în probleme care cade sub incidența prevederilor Convenției;
- va asigura într-o formă adecvată informații privind performanțele funcțiilor publice sau serviciile publice ale Guvernului, la toate nivelurile, legate de mediu.

La art.5 pct. 9 se prevede că fiecare Parte va stabili în mod progresiv, ținînd seama de procedurile internaționale atunci cînd este cazul, un sistem național coerent pentru inventare sau registre de poluare, sub forma unei baze de date structurate, computerizate și accesibile publicului, realizata prin intermediul unor formulare standardizate. Un asemenea sistem poate să includă intrări, emisii și transferuri în mediul înconjurător ale unor serii specifice de substanțe și produse, incluzînd apa, energia și utilizarea resurselor, care provin dintr-o serie de activități specifice, din/spre locurile de tratare sau de depozitare.

În sensul acestui punct:

intrări înseamnă substanțele chimice și de altă natură, utilizate în procesul de producere sau care au fost furnizate la obiectul de producere pentru păstrare. Tot aici pot fi atribuite apa, energia și resursele (materia primă) necesare pentru derularea procesului tehnologic de producere.

emisii înseamnă evacuările substanțelor nocive ca rezultat al proceselor de producție – substanțelor chimice, apei, energiei, evacuările din izvoarele de difuzii, precum sînt agricultura, construcțiile, drumurile etc.;

transferuri înseamnă transportul substanțelor dintr-un loc în altul pentru utilizare în continuare, reciclare, păstrare sau lichidare.

R spunderea pentru înc lcaarea legisla iei privind accesul la informa ie

Încălcarea legislației privind accesul la informație atrage răspundere contravențională, penală sau civilă, după caz.

3.2. Participarea publicului la luarea deciziilor de mediu

Participarea publicului la luarea deciziilor de mediu reprezintă cel de-al doilea pilon al Convenției, care nu poate fi realizat efectiv fără asigurarea accesului la informație și fără existența unui sistem de asigurare a executării legislației prin intermediul accesului la justiție.

În formă ideală, participarea publicului presupune o activitate a reprezentanților publicului, bazată pe principii de parteneriat cu autoritățile statului, desfășurată în scopul obținerii unui rezultat optim în procesul decizional și de elaborare a politicilor. O formă absolut concretă de participare nu există, însă

pentru aceasta este necesară existența unui sistem efectiv de informare, minimul necesar de informații, procedurile corespunzătoare și luarea în calcul a rezultatelor participării. Nivelul de participare într-un proces concret depinde de mai mulți factori: rezultatul scontat, cine și în ce măsură vor fi afectați de acest proces, conține oare acest rezultat soluții pentru problemele la nivel național, regional sau local etc. Noțiunea de participare a publicului Convenția nu conține, însă ea presupune crearea unui mecanism, cu ajutorul căruia publicul poate să-și realizeze dreptul de a supraviețui într-un mediu favorabil și sănătos. Participarea publicului consolidează sistemul de raportare și publicitate în procesul de luare a deciziilor și susținerea publică a deciziilor de mediu.

Totodată, *participarea publicului la luarea deciziilor de mediu* este definită de pct.2 din Regulamentul privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.72 din 25 ianuarie 2000 [25].

Antrenarea publicului în procesul de elaborare și adoptare a deciziilor de mediu este definit ca act social prin care, conform drepturilor și intereselor acordate, i se asigură dreptul și accesul la luarea deciziilor, la exprimarea opiniilor cu privire la adoptarea și realizarea actelor legislative și a documentației de proiect privind obiectivele și activitățile economice preconizate, ce afectează sau pot afecta mediul înconjurător.

La baza conceptului participării publicului stau două principii:

1. publicul are dreptul să participe la elaborarea deciziilor principale, care vor avea impact asupra vieții lui;
2. datorită participării active a publicului interesat, calitatea deciziilor politice și administrative poate fi îmbunătățită.

Prevederile Convenției referitoare la participarea publicului se împart în trei grupe. Astfel, art.6 cuprinde participarea publicului la elaborarea și luarea deciziilor pe categorii concrete de activități cu impact asupra mediului (spre exemplu, deciziile privind selectarea locurilor de construcție și exploatare a obiectivelor de producție).

La art.7 se reglementează participarea publicului la procesul de elaborare a planurilor, programelor și politicilor de mediu la toate nivelurile, iar la art. 8 – participarea publicului la procesul de elaborare a actelor legislative și normative.

În realizarea practică a art.6, Convenția prevede pentru fiecare Parte:

- antrenarea publicului în etapa inițială, la care există posibilitatea de a influența decizia adoptată;
- stabilirea termenelor rezonabile de participare la luarea deciziilor;

- asigurarea informării eficiente a publicului despre posibilitățile lui de participare;
- oferirea întregului spectru de informații;
- disponibilitatea întregului volum de informație, aplicată în procesul de luare a deciziilor;
- asigurarea posibilității prezentării obiecțiilor;
- luarea în calcul de către autorități a obiecțiilor expuse de public;
- furnizarea către public a informației despre decizia finală.

Realizarea prevederilor art.7 presupune:

- crearea unei structuri adecvate pentru antrenarea publicului la procesul de elaborare a planurilor și programelor de mediu;
- determinarea publicului, care poate participa la procesul decizional;
- asigurarea participării la etapa incipientă de elaborare a planurilor și programelor de mediu;
- furnizarea către public a informației necesare;
- stabilirea termenelor rezonabile de participare;
- luarea în calcul a rezultatelor participării.

În realizarea prevederilor art. 8, Părțile urmează să asigure:

- încurajarea publicului la participare;
- stabilirea termenelor rezonabile de participare;
- publicarea proiectelor de acte normative în probleme de mediu;
- oferirea către public a posibilităților de a-și formula sugestiile și obiecțiile;
- luarea în calcul a rezultatelor participării.

După cum rezultă din conținutul articolelor menționate, căile de organizare a participării publicului depind în mare măsură de caracterul deciziei examinate. În acest sens, atât Convenția, cât și legislația națională stabilesc trei tipuri de decizii:

1) decizii privind lucrări concrete, legate de realizarea unor proiecte concrete sau a altor activități (de exemplu, primirea autorizației pentru lucrări de construcție, pentru volumul de emisii, primirea licențelor pentru lucrări de abataj etc.);

2) decizii strategice, cum sînt planurile, programele și directivele politice ce completează prevederile legislative în domeniu. Ele sînt elaborate de autoritățile executive (de exemplu, planul urbanistic stabilește modul dezvoltării zonelor urbane și obiectivele ei). Pentru majoritatea deciziilor strategice este stabilit cadrul temporal (1 an, 3 ani, 5 ani);

3) decizii legislative care stabilesc norme de aplicare generală – legi, regulamente normative.

Procesul decizional poate fi de asemenea divizat, în mod condițional, în câteva etape:

I. Populația este informată despre eventuala decizie prin scrisoare și/sau prin aducerea la cunoștință publică a acesteia. Se creează toate posibilitățile pentru familiarizarea publicului cu proiectul și alte materiale solicitate.

II. Publicul are posibilitatea să se expună asupra deciziei înainte de luarea ei: se organizează audieri publice, se expediază înștiințări personale, se desfășoară întâlniri cu specialiștii respectivi sau cu persoanele pe care le va afecta decizia în cauză. Autoritățile pregătesc documentul în care sînt totalizate obiectiile publicului, rezultatele participării lui, precum și corectările făcute în proiectul deciziei, ținîndu-se cont de comentariile parvenite.

III. Publicul contribuie la elaborarea deciziei: publicul în general, persoane aparte, specialiști, organizații, autoritățile publice locale formează grupuri de lucru, în care sînt incluși reprezentanți ai persoanelor, grupurilor interesate etc., care elaborează propuneri pe marginea deciziei.

Aceste prevederi generale ale Convenției și-au găsit reflectare parțială în legislația națională. Astfel:

- Legea privind protecția mediului înconjurător recunoaște, în calitate de principiu, acordul populației, care locuiește în perimetrul zonei de protecție sanitară a obiectivului respectiv, la proiectarea, amplasarea și darea în exploatare a obiectivelor social-economice, realizarea programelor și activităților care generează schimbări în mediul înconjurător (art. 3 lit. d). În art. 30 se recunoaște dreptul cetățenilor de a participa la dezbaterile proiectelor de legi, diverselor programe economice sau de altă natură ce vizează direct sau indirect protecția mediului și folosirea resurselor naturale; dreptul la informare și consultare asupra proiectelor de amplasare și construire a obiectivelor cu efecte negative asupra mediului;
- Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător reglementează aspecte mai vaste ce țin de activitățile supuse expertizei și evaluării impactului asupra mediului, precum antrenarea publicului (inclusiv prin efectuarea expertizei ecologice obștești) la luarea deciziilor cu impact negativ (art. 6, 9-14, precum și anexele la lege, în special cap. IV al Regulamentului cu privire la evaluarea impactului asupra mediului înconjurător);
- Legea nr. 835–XIII din 17 mai 1997 privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului [26] impune condiția consultării populației, anterior aprobării tuturor categoriilor de planuri urbanistice și de planuri de amenajare a teritoriului (art. 27). Totodată, consultarea populației se efectuează

în mod diferențiat, în funcție de volumul și de importanța documentației (art.29).

- Legea nr. 591–XIV din 23 septembrie 1999 cu privire la spațiile verzi ale localităților urbane și rurale [27] recunoaște dreptul cetățenilor și organizațiilor obștești de a participa la elaborarea și examinarea deciziilor privind dezvoltarea și protecția spațiilor verzi, la inițierea, în aceste scopuri, a consultărilor cu populația, inclusiv organizarea de referendumuri locale (art. 29 alin. (4). Totodată, legea interzice efectuarea construcțiilor în spațiile verzi fără avizul pozitiv al expertizei ecologice de stat și obștești și fără acordul populației din zonele limitrofe (art.20 alin. 3);
- Regulamentul privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 72 din 25 ianuarie 2000 [28]. Acest act normativ reglementează cazurile de antrenare benevolă și obligatorie a publicului la luarea deciziilor, autoritățile care asigură acest proces (autoritatea centrală pentru mediu), precum și instituțiile responsabile de examinarea proiectelor de documente de comun acord cu publicul (autoritățile locale și serviciile teritoriale de protecție a mediului). Regulamentul reglementează trei niveluri ale participării publicului la procesul de luare a deciziilor:

1) elaborarea proiectelor de legi, programe, regulamente, de alte acte normative;

2) deciziile de activitate la nivel local;

3) dezbaterile proiectelor de amploare națională (programe ale dezvoltării social-economice, care prevăd utilizarea resurselor naturale și un impact semnificativ asupra mediului).

- Unele aspecte generale referitoare la participarea publicului la procesul decizional sînt incluse în art. 62 al proiectului Legii protecției mediului (v. remarca de mai sus referitoare la proiecte – nu se face trimitere la proiecte).

Astfel, publicul participă:

- a) la nivel local – la elaborarea și luarea deciziilor privind locul amplasării, proiectarea și construcția obiectivelor cu impact asupra mediului și sănătății, inclusiv proiectele publice sau private care au impact semnificativ asupra mediului, a programelor și planurilor de dezvoltare; a deciziilor privind Planul Local de Acțiuni pentru Protecția Mediului, privind autorizațiile/autorizațiile integrate de mediu, alte activități; la elaborarea acordului de mediu privind evaluarea impactului asupra mediului, obiectivelor economice și activităților, prevăzute în legislația specifică;

b) la nivel național – la elaborarea și adoptarea proiectelor de legi, de alte acte normative, de programe, planuri, a proiectelor de decizii de mediu ale Guvernului, autorităților naționale competente, autorității centrale de mediu, ale administrației publice și organelor din subordinea autorității centrale de mediu; a avizului de mediu privind evaluarea strategică, a proiectelor publice sau private care au impact sau impact semnificativ asupra mediului, evaluarea planurilor, programelor, strategiilor, politicilor de dezvoltare social-economică a Republicii Moldova, prevăzute în legislația specifică.

Publicul va fi implicat în luarea deciziilor legate de orice activități propuse pentru procedura de evaluare și autorizare, care vor fi incluse într-o anexă specială la legea evaluării impactului asupra mediului. De asemenea, publicul va putea fi implicat și în luarea deciziilor referitoare la activitățile care nu sunt prevăzute în anexa nr. 1 la Convenție, dar care pot avea un efect semnificativ asupra mediului.

Publicul va putea fi implicat, în special în procesul de pregătire, modificare a strategiilor, programelor, planurilor privind gestionarea deșeurilor, introducerea pe piață a bateriilor și acumulatorilor, programe de acțiuni privind zonele vulnerabile, privind gestionarea deșeurilor periculoase, de gestionare a ambalajelor și a deșeurilor din ambalaje, privind calitatea aerului.

Prin derogare de la aceste prevederi, participarea publicului nu va fi obligatorie la activitățile care au ca scop apararea națională, situațiile declarate ca excepționale dacă se consideră că solicitarea unei astfel de informații ar prejudicia acest scop.

La art.6 pct.1 din Convenție se obligă Părțile să asigure antrenarea publicului la procesul de elaborare a deciziilor legate de orice activități propuse pentru procedura de autorizare, enumerate în anexa nr. I. Totodată, art. 6 pct. 1 lit.b) oferă Părților posibilitatea de a aplica, în conformitate cu legislația națională, prevederile acestui articol și la deciziile referitoare la activitățile care nu sînt prevăzute în anexa nr. I, dar care pot avea un efect semnificativ asupra mediului. Această dispoziție a Convenției este preluată integral în p. 4 al Regulamentului privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu, conform căruia publicul poate fi antrenat în elaborarea deciziilor de mediu și în cazul cînd activitatea respectivă nu figurează în anexă, dar este în măsură să influențeze considerabil mediul.

În calitate de alternativă, conform art.6 pct.1 lit.c) din Convenție, partea semnatară poate decide, de la caz la caz și conform legislației naționale, să nu aplice prevederile acestui articol la activitățile care au ca scop apărarea națională, dacă acea parte consideră că solicitarea unei astfel de informații ar prejudicia acest scop.

La prevederile art.6 pct.1. din Convenție sînt ajustate prevederile pct. 3 al Regulamentului menționat. Astfel, antrenarea publicului la procesul de elaborare și luare a deciziilor de mediu este benevolă, iar în cazul examinării documentației de proiect a obiectivelor și activităților, prevăzute în anexa la Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător, este obligatorie.

Drepturile organizațiilor neguvernamentale și grupurilor de inițiativă ale cetățenilor permit publicului, în conformitate cu capitolul 3 al aceleiași legi, să participe la elaborarea deciziilor de mediu și să fie antrenat în activitatea respectivă a autorităților administrației publice locale.

Activitățile cuprinse în anexa la Legea privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător sînt similare celor prevăzute în anexa nr.I la Convenție.

În Republica Moldova, antrenarea cetățenilor la procesul de luare a deciziilor la nivel local este prevăzută în următoarele cazuri:

- la proiectarea și construcția obiectivelor social-economice cu impact negativ asupra mediului;

- la elaborarea schemelor, programelor și planurilor teritoriale ale dezvoltării fizice;

- la elaborarea planului local de acțiuni pentru protecția mediului;

- la eliberarea autorizațiilor pentru activități periculoase pentru mediu, pentru emisii și deversări, pentru folosirea resurselor naturale. Acest caz nu și-a găsit reflectare strictă în legislația națională, cu toate că necesitatea participării reprezentanților societății la luarea deciziilor de acest gen crește în legătură cu majorarea numărului de cereri din partea întreprinzătorilor pentru desfășurarea activității, legată de producerea deșeurilor și exploatarea zăcămintelor noi.

Răspunderea pentru antrenarea publicului la luarea deciziilor revine autorităților locale (consiliilor municipale, orășenești, satești și organelor lor executive) și subdiviziunilor regionale ale Inspectoratului Ecologic de Stat (agențiilor ecologice teritoriale). Cheltuielile legate de procedura de consultare a populației le suportă persoanele fizice sau juridice (beneficiarii), care finanțează elaborarea documentației respective.

La art.6 pct.2 din Convenție se specifică cerințele minime de familiarizare a publicului interesat cu informația, necesară pentru participarea efectivă a acestuia la procesul de luare a deciziilor. Acest articol prevede două modalități de informare: publică și individuală. Informarea publică presupune diseminarea informației concrete printre reprezentanții publicului prin intermediul

mijloacelor generale – publicarea în presă, la televiziune, și radio, prin Internet, afișarea pliantelor, organizarea expozițiilor etc. Informarea individuală presupune diseminarea informației în cadrul unui cerc determinat de persoane în mod individual.

Indiferent de modalitățile de informare, aceasta urmează a fi făcută într-o manieră adecvată, în timp util și efectiv.

La art.6 pct.2 din Convenție se prevede, ca informația pusă la dispoziția publicului trebuie să conțină date despre:

a) activitatea propusă și despre o solicitare asupra căreia se va lua o decizie;

b) natura deciziei posibile sau despre proiectul de decizie;

c) autoritatea publică responsabilă de luarea deciziei;

d) procedura inițiată, incluzînd modul și momentul în care o asemenea informație poate fi furnizată:

(i) începutul procedurii;

(ii) oportunitățile de participare a publicului;

(iii) data și beneficiul oricărei audieri publice inițiate;

(iv) o indicație privind autoritatea publică de la care pot fi obținute informații relevante și la care a fost depozitată informația relevantă pentru examinare de către public;

(v) o indicație asupra autorității publice relevante sau asupra oricărui organism oficial căruia îi pot fi adresate comentarii sau întrebări și asupra perioadei în care sînt primite aceste comentarii ori întrebări;

(vi) o indicație asupra tipului de informație de mediu relevantă, disponibilă pentru acțiunea propusă;

e) faptul că activitatea face obiectul unei proceduri naționale sau transfrontieră de evaluare a impactului asupra mediului.

Spre regret, aceste cerințe nu sînt preluate și reflectate de legislația națională. Regulamentul privind antrenarea publicului la elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu (cap.III) se referă doar la unele aspecte, ce țin de informarea publicului și drepturile acestuia în cadrul procedurii de participare.

Astfel, conform pct. 11 din Regulament, antrenarea publicului la luarea deciziilor privind activitățile economice cu impact asupra mediului la nivel local este pusă în sarcina beneficiarului documentației (investitorului), prin informarea autorităților administrației publice locale și a populației din unitatea administrativ-teritorială în raza căreia se preconizează activitățile respective. În plus, beneficiarul (investitorul) urmează să întreprindă și alte măsuri:

a) să informeze primăria despre activitățile economice preconizate;

b) să prezinte autorităților administrației publice locale copii de pe documentația de proiect, sumarul impactului și măsurile preconizate pentru minimizarea lui.

Condițiile pentru participarea publicului la luarea deciziilor de mediu urmează să fie create de autoritățile administrației publice locale, în raza cărora se preconizează elaborarea documentației de proiect. În acest sens, autoritățile administrației publice locale vor asigura publicitatea activităților enunțate de beneficiar, înștiințând publicul despre intențiile acestuia și oferindu-i posibilitatea ca, odată cu expertiza ecologică de stat a documentației de proiect, să-și exprime opinia colectivă privind proiectul în cauză, informându-l ulterior despre decizia adoptată. În plus, conform pct. 22 al Regulamentului, în cazul antrenării publicului în elaborarea deciziilor privind activitățile economice cu impact asupra mediului la nivel local, autoritățile administrației publice locale:

a) vor informa populația despre inițierea proceselor de elaborare a documentației;

b) la cererea verbală sau scrisă a reprezentanților ONG-urilor și publicului, vor institui grupuri pentru efectuarea sondajelor în vederea determinării posibilului impact al obiectivului preconizat. Aceste grupuri vor fi constituite pe bază de paritate din reprezentanți ai părților interesate (autoritatea publică locală, beneficiarul, populația).

Conform pct.15 din Regulament, înștiințarea publicului despre intențiile de aprobare a proiectelor activităților economice se va efectua prin afișe, expuse la sediile consiliilor autorităților administrației publice locale, ale primăriilor localităților și în alte locuri publice, prin anunțuri în presă, comunicări la radio și televiziune, prin adresări directe către liderii ONG-urilor.

În afară de obligațiile enunțate, pct. 25 din Regulament obligă suplimentar beneficiarul să organizeze dezbateri publice asupra proiectelor prezentate spre examinare și să ofere rezultatele acestor dezbateri pentru efectuarea expertizei ecologice. De asemenea, beneficiarul răspunde pentru realizarea concluziilor auditului public și achită toate cheltuielile legate de procedura implicării publicului în activitățile respective.

Captolul VI al Regulamentului descrie, în linii mari, fazele antrenării publicului în procesul elaborării și adoptării deciziilor de mediu. Astfel, antrenarea publicului se va efectua în următoarele etape:

- informarea prealabilă a publicului despre intențiile beneficiarului, realizată de către autoritățile administrației publice locale prin publicarea avizelor în mijloacele mass-media locale;

- antrenarea publicului în determinarea domeniului studiului de impact.

La această etapă reprezentanții publicului, de comun acord cu beneficiarul și autorii documentației de proiect, examinează problemele privind starea mediului în localitate, elaborează pronosticuri, evaluează corectitudinea estimării stării mediului în localitate și posibilele modificări ale acestuia, analizează părerile populației privind impactul obiectivului preconizat asupra mediului și eficacitatea măsurilor de protecție, determină metodele și tehnicile de informare și consultare a publicului.

În baza informației acumulate, membrii echipei formulează ipoteze despre viitoarele aspecte de mediu în localitatea dată pentru a fi incluse în tema-program sau, în caz de constatare a încălcării legislației de mediu, înaintează organelor de resort propunerea de a interzice elaborarea proiectului;

- consultarea publicului asupra propunerilor enunțate în documentație.

La această etapă beneficiarul este obligat să prezinte schițele proiectului, care vor fi expuse pe o durată de 15 zile, asigurând astfel populației posibilitatea de a lua cunoștință de principalele soluții de proiect, de sumarul studiului de impact și măsurile preconizate de minimizare a lui.

Varianta de bază a proiectului acceptat va fi dată publicității prin intermediul presei locale sau republicane.

Rezultatele antrenării publicului la această etapă vor fi sintetizate și prezentate în scris autorităților administrației publice locale care, la rîndul lor, în baza acestor rezultate, vor lua decizia respectivă, pe care o vor aduce la cunoștința beneficiarului și organelor de expertiză ecologică;

- includerea în documentație a sugestiilor populației. Autoritățile administrației publice locale și agențiile ecologice analizează opiniile și propunerile grupului de lucru și formulează concluzii, pe care le oferă beneficiarului.

Beneficiarul va lua act de concluziile prezentate și, în corespundere cu legislația și normativele tehnice în vigoare, le va ajusta la soluțiile de proiect, corelîndu-le cu prevederile documentației în ansamblu.

În cazul respingerii propunerilor populației, beneficiarul va prezenta autorității administrației publice locale o explicație în scris.

După coordonarea, în conformitate cu legislația în vigoare, cu organele supravegherii și controlului de stat și cu organizațiile interesate, documentația elaborată, împreună cu avizul pozitiv al expertizei ecologice, va fi prezentată autorităților administrației publice locale spre aprobare.

Antrenarea publicului se va considera încheiată odată cu publicarea deciziei luate în urma consultării populației asupra proiectelor respective.

În lipsa altor reglementări naționale referitoare la procedura antrenării publicului la procesul de luare a deciziilor la nivel local, autoritățile publice, ca

de fapt și beneficiarul documentației (investitorul), urmează să se conducă de prevederile art.6 din Convenție, în special:

1. Procedurile de participare publică vor include limite de timp rezonabile pentru diferite faze, care să ofere timp suficient pentru informarea publicului, pregătirea și participarea efectivă a acestuia la procesul decizional;

2. Participarea publicului va fi asigurată la începutul procedurii, atunci când toate opțiunile sînt deschise și poate avea loc o participare efectivă;

3. Autoritățile publice competente vor asigura accesul publicului interesat, gratuit și într-un timp foarte scurt, la toate informațiile relevante pentru procesul decizional, care sunt disponibile în timpul procedurilor de participare publică. Informațiile semnificative vor include:

- a) o descriere a locului și caracteristicilor fizice și tehnice ale activității propuse, inclusiv o estimare a reziduurilor și emisiilor probabile;
- b) o descriere a efectelor semnificative ale activității de mediu propuse;
- c) o descriere a măsurilor inițiate, pentru a preveni și/sau pentru a reduce efectele, inclusiv emisiile;

d) o prezentare sumară, dar nu tehnică, a celor menționate mai sus;

e) o schiță a principalelor alternative studiate de solicitant;

f) principalele rapoarte și recomandări publicate, destinate autorității publice.

4. Procedurile de participare a publicului îi vor permite acestuia să înainteze, în scris sau oral în cadrul unei audieri publice, orice comentarii, informații, analize sau opinii, considerate relevante pentru activitatea propusă.

5. La luarea deciziei se va ține cont de rezultatul participării publicului;

6. În momentul în care decizia a fost luată de autoritatea publică, publicul va fi informat prompt despre aceasta, asigurîndu-i-se acces la textul deciziei, la motivele și considerațiile care au stat la baza acesteia.

La art.6 pct.11 din Convenție se stipulează că Părțile vor aplica prevederile articolului referitoare la antrenarea publicului și la procesul decizional privind autorizarea evacuării deliberate în mediu a organismelor modificate genetic.

După cum s-a menționat, art.7 din Convenție pune în sarcina Părților obligațiunea de a antrena publicul la procesul de pregătire a planurilor, programelor și politicilor legate de mediu, într-un cadru transparent și cinstit, după ce i-a fost furnizată informația necesară. Pentru aceasta, autoritatea publică relevantă va identifica publicul, care poate participa și va asigura alte condiții, similare celor impuse la antrenarea publicului în procesul decizional la nivel local:

1. procedurile de participare a publicului vor include timp rezonabil și suficient pentru diferitele faze, astfel încît acesta să se pregatească și să participe efectiv;

2. participarea publicului va fi asigurată la începutul procedurii, atunci când toate opțiunile sînt deschise și poate avea loc o participare efectivă a acestuia;
3. la luarea deciziei se va ține cont de rezultatul participării publicului.

Într-un mod similar celui descris, art.8 din Convenție reglementează procedura de participare a publicului la elaborarea proiectelor de legi și altor acte cu caracter normativ. În acest sens, articolul pune în sarcina Părților promovarea participării efective a publicului, într-o etapă adecvată, atîta timp cît opțiunile sînt încă deschise, în perioada pregătirii regulamentelor de aplicare și a altor reglementari legale obligatorii, general aplicabile, care pot avea un efect semnificativ asupra mediului.

Pentru realizarea acestui obiectiv este necesar:

- a) a fixa o perioadă suficientă pentru realizarea unei participări publice efective;
- b) a face publice și disponibile proiectele reglementarilor legale;
- c) a oferi publicului posibilitatea de a face comentarii, direct sau prin intermediul unor organisme consultative reprezentative.
- d) a se lua în considerare cît mai mult posibil rezultatul participării publicului.

Regulamentul privind antrenarea publicului la elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu nu face o diferențiere clară între procesul participării publicului la elaborarea planurilor, programelor și politicilor legate de mediu și procesul decizional la elaborarea proiectelor de legi și altor acte normative.

Conform pct.17 din Regulament, antrenarea publicului în procesul elaborării proiectelor și programelor de dezvoltare economică și socială a Republicii Moldova, care prevăd folosirea resurselor naturale cu impact considerabil, este obligatorie. Responsabilitatea pentru aceasta este pusă în sarcina autorităților centrale de mediu.

În cazul antrenării publicului în procesul elaborării legilor, regulamentelor și deciziilor privind proiectele la nivel național, proiectele cu impact transfrontalier și alte acte legislative și normative, autoritatea centrală de mediu este obligată:

- a) să informeze publicul, prin intermediul mass-media, despre inițierea proceselor de elaborare a actelor sus-menționate;
- b) să constituie grupuri de lucru (colective de anchetă publică), incluzînd în componența lor reprezentanți ai ONG-urilor și ai publicului;
- c) să organizeze, în caz de necesitate, sondaje sociologice privind actualitatea și stipulările actului normativ ce urmează a fi elaborat;

d) să invite la ședințele grupurilor de lucru reprezentanți ai mass-media, asigurînd astfel transparența activității lor;

e) să remită proiectele de acte respective ONG-urilor, altor organe interesate pentru avizare;

f) să organizeze conferințe de presă, mese rotunde, emisiuni televizate și radiofonice, în cadrul cărora va expune esența acestor acte;

g) să ia act de doleanțele, propunerile parvenite, modificînd, în caz de necesitate, conținutul proiectelor de documente în curs de elaborare.

3. 3. Accesul la justiție în probleme de mediu

La art. 9 Convenția oferă publicului mecanisme juridice aplicabile în cazul abaterilor de la prevederile cuprinse în art.4 și 6, precum și în situațiile de violare a altor drepturi ecologice.

Sensul logic al art.9 constă în faptul că publicul poate să apeleze la instanță sau la un organ independent și imparțial, competent să soluționeze plîngeri și petiții ce țin de încălcările prevederilor Convenției.

Prevederile ce reglementează accesul la justiție asigură capacitatea juridică procesuală astfel încît persoanele, în mod individual, sau ONG-urile de mediu se pot adresa în organele competente ori în instanță. Convenția stipulează cerințe referitoare la procedura de acces la justiție. Astfel, procedurile vor fi echitabile, imparțiale, rezonabile, din punct de vedere la duratei de timp și nu prea scumpe. De asemenea, Convenția prevede mecanismul de diseminare a informației despre procedurile de acces la justiție și încurajează crearea mecanismelor de susținere în înlăturarea sau diminuarea obstacolelor de ordin financiar sau de altă natură.

În vederea implementării adecvate a prevederilor art.9, Convenția stabilește următoarele cerințe:

- asigurarea funcționării unor organe independente și imparțiale, inclusiv instanțe de judecată, care vor examina și soluționa plîngerile;
- elaborarea regulilor referitoare la statutul unor persoane individuale și ONG-urilor în contextul participării lor la procedurile de examinare a cazurilor cu privire la violarea Convenției sau normelor legislației naționale de mediu;
- instituirea unor măsuri adecvate de apărare, spre exemplu, interdicțiile stabilite de instanță;
- crearea mecanismelor de diseminare a informației privind procedurile de acces și de suport al publicului în asigurarea accesului la procedurile de examinare.

Accesul la justiție este reglementat de Constituția Republicii Moldova și de alte acte legislative.

Astfel, art.20 din Constituție prevede, că orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime și nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție. La art. 26 Constituția garantează dreptul fiecărui om la apărare prin mijloace legitime în cazul încălcării drepturilor și libertăților sale.

Prin urmare, această reglementare constituțională este aplicabilă în orice situație de violare a drepturilor și intereselor legitime, inclusiv în cazul încălcării art.34 din Constituție care consfințește dreptul la informație, art.37 care recunoaște dreptul la un mediu înconjurător sănătos și nepirimejdios pentru viață și sănătate, precum și art.52 care stipulează dreptul la petiționare.

Prevederi referitoare la accesul la justiție se conțin și în alte acte legislative. Astfel:

- Legea nr. 190 din 19 iulie 1994 cu privire la petiționare [29] prevede, că petiționarul, când drepturile lui sînt lezate și când el nu este de acord cu deciziile autorității publice sau ale persoanei cu funcții de răspundere care examinează petiția, se poate adresa în instanța de judecată în timp de o lună din ziua cînd a primit răspuns (în cazul în care răspunsul nu a fost primit – din ziua cînd urma să-l primească) (art.16). Aceași procedură este stabilită și în Legea cu privire la accesul la informație;
- Legea privind protecția mediului înconjurător recunoaște dreptul persoanelor fizice și juridice de a se adresa, direct sau prin intermediul unor organizații, partide, mișcări, asociații, autorităților de mediu, administrative sau judecătorești pentru a sista acțiunile care aduc daune mediului, indiferent dacă agenții economici vor fi sau nu prejudicați în mod direct; dreptul la despăgubire pentru prejudiciul suferit cu urmare a poluării sau a altor acțiuni de afectare a mediului, precum și pentru prejudiciul adus sănătății oamenilor (art. 30 lit.g) și h). Actele administrative prin care se lezează drepturile sau interesele legitime prevăzute de legislația în domeniul protecției mediului pot fi atacate în instanța de contencios administrativ potrivit art. 94 alin.2). (frază evidențiată prin cursiv mai bine să fie trecută la liniuța a patra unde se face referință la contencios).
- Codul de procedură civilă prevede, că orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanța de judecată pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime (art.5).
- Legea contenciosului administrativ nr. 793-XIV din 10 februarie 2000 [30], recunoaște oricărei persoane, care se consideră vătămată într-un drept

al său, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, dreptul de a se adresa instanței de contencios administrativ competente pentru a obține anularea actului, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei ce i-a fost cauzată (art.1 alin.2).

- *Proiectul Legii protecției mediului include, de asemenea, unele reglementări consacrate accesului la justiție în probleme de mediu.*

Astfel, art. 68 din proiectul Legii protecției mediului prevede, că orice persoană este în drept de a se adresa, direct sau prin intermediul unor asociații, autorităților administrative sau judecătorești în cazul încălcării drepturilor de mediu sau în vederea prevenirii ori în situația cauzării, direct sau indirect, a unui prejudiciu mediului. În cazul afectării colectivității prin încălcarea unui drept legal sau prin cauzarea unui prejudiciu ecologic, fiecare membru al acesteia, oricare ar fi localizarea sa, este în drept să se adreseze în justiție în scopul repunerii în drepturi sau obținerii reparării prejudiciului cauzat.

Orice persoană care consideră că solicitarea informației de mediu a fost ignorată, în mod greșit refuzată, parțial sau în totalitate, ori care consideră că a primit un răspuns inadecvat, că motivele refuzului nu au fost date în scris sau că cererea sa nu a fost luată în considerare poate ataca deciziile, acțiunile sau omisiunile autorității publice în cauză atât pe cale extrajudiciară, cât și direct în instanța de contencios administrativ competentă. Membrii publicului interesat care au un interes suficient sau carora li se afectează un drept, se pot adresa în instanța de judecată pentru a contesta, ca fond și ca procedură, legalitatea oricarei decizii, act, acțiuni sau omisiuni care face obiectul prevederilor legate de participarea publicului. La acest nivel interesul oricărei asociații obștești care îndeplinește cerințele specificate în noțiunea de public interesat este considerat suficient, respectiv fiind considerate că are dreptul sau capacitatea de a acționa în conformitate cu legea.

În plus, membrii publicului au acces la procedurile administrative și judecătorești pentru a contesta deciziile, acțiunile sau omisiunile persoanelor private și autoritatilor publice, care contravin prevederilor legislației naționale în domeniul mediului.

3.3.1. Condiții generale privind accesul la justiție în probleme de mediu

Temeiurile adresării publicului în instanța de judecată pot fi divizate în două categorii principale:

1. procedurale - cînd reclamantul depune o cerere pe motiv că nu a fost respectată procedura și astfel a fost lezat dreptul său (de exemplu, este imposibil accesul la documentele legate de procesul EIMÎ).

2. materiale - cînd reclamantul contestă legalitatea deciziei sau al unui act, pe motivul, că acesta lezează drepturile sale ecologice ori contravine legislației de mediu în general. Drept motiv material poate servi și faptul cauzării de prejudicii patrimoniului, vieții sau sănătății de către terțe persoane ca rezultat al încălcării legislației de mediu.

La art.9 din Convenția de la Aarhus se reglementează trei categorii de situații, cînd publicul poate apela la justiție:

1. Încălcarea dreptului de acces la informația de mediu (art.9 pct. 1):

- este refuzată neîntemeiat primirea și înregistrarea cererii;
- solicitarea informației a fost respinsă;
- solicitantul nu a primit răspuns în termenul stabilit;
- informația a fost oferită, dar ea nu este completă și/sau nu are nici o legătură cu solicitarea;
- răspunsul la solicitare a sosit mai tîrziu de termenul stabilit.

2. Încălcarea dreptului de participare (art.9 pct.2):

- nu s-a făcut înștiințarea cu privire la luarea deciziei de mediu;
- mijloacele aducerii la cunoștință sînt insuficiente, pentru ca înștiințarea să ajungă la destinatar;
- înștiințarea a fost publicată la o etapă avansată a procedurii;
- înștiințarea nu conține minimul necesar de informație;
- imposibilitatea obținerii unei informații mai detaliate privind proiectul, programul sau planul respectiv;
- procedura de participare nu prevede prezentarea comentariilor din partea publicului interesat;
- comentariile nu țin cont, în măsura cuvenită, de următoarele:
 - a) persoana care ia decizia nu poate să dea o explicație clară a motivelor ce au determinat neglijarea unei obiecții concrete la luarea deciziei;
 - b) decizia nu este dată publicității;
 - c) decizia dată publicității nu conține nici o motivare logică.

3. Nu este respectată legislația cu privire la protecția mediului (art.9 pct.3):

- se contestă acțiunile/inacțiunea persoanelor particulare care încalcă legislația de mediu;
- se contestă acțiunile/inacțiunea autorităților publice și a persoanelor cu funcții de răspundere care încalcă legislația din domeniul protecției mediului;

- se solicită repararea prejudiciului material (sau periclitării vieții, sănătății oamenilor) cauzat prin încălcarea legislației de mediu.

Accesul la justiție în problemele de mediu presupune utilizarea a două căi: extrajudiciară și judiciară.

I. Procedura extrajudiciară presupune:

- a)** contestarea deciziei luate într-o autoritate publică ierarhic superioară sau pe numele funcționarului public ierarhic superior;
- b)** depunerea contestației, împotriva deciziei luate, pe numele avocatului parlamentar (ombudsmanului);
- c)** depunerea contestației pe numele procurorului.

1. a) Procedura contestării actelor autorităților publice contrare legislației de mediu și care aduc atingere drepturilor și intereselor ecologice ale persoanelor este reglementată de Legea contenciosului administrativ, precum și de Legea cu privire la peționare.

Potrivit legislației, cererile prealabile se depun la organul care a emis decizia respectivă. Dacă organul care a emis decizia, se supune unui organ ierarhic superior, cererea preliminară poate fi depusă la organul ierarhic superior, sau, la dorința reclamantului, la organul care a emis decizia respectivă. Organul ierarhic superior este în drept să respingă cererea prealabilă sau să o accepte pentru examinare și să anuleze parțial sau integral actul administrativ respectiv, să impună organul subordonat să repună în drepturi persoana respectivă sau, luând în considerare circumstanțele, să anuleze actul administrativ, emis cu acordul său.

Potrivit art.16 din Legea cu privire la peționare, peționarii care nu sînt de acord cu deciziile organului sau ale persoanei cu funcție de răspundere care au examinat petiția, au dreptul de a se adresa, în termen de 30 de zile, în instanța de contencios administrativ. Acest termen curge de la data comunicării deciziei, dacă, conform legii, persoane se adresează direct în instanță, sau de la data primirii răspunsului la cererea prealabilă, sau, în caz dacă în intervalul menționat nu a primit răspuns – din ziua cînd urma să-l primească.

În mod special, procedura de contestare prealabilă în cazul încălcării accesului la informație de mediu este reglementată de art. 22 din Legea privind accesul la informație.

Atfel, în cazul în care persoana consideră că drepturile sau interesele sale legitime în ceea ce privește accesul la informații i-au fost lezate, ea poate contesta acțiunile/inacțiunea furnizorului de informații la conducerea acestuia și/sau la organul ierarhic superior al furnizorului în termen de 30 de zile de la data cînd a aflat sau trebuia să afle despre încălcare.

Conducerea furnizorului de informații și/sau organul ierarhic superior al acestuia va examina contestările solicitanților de informații în decurs de 5 zile lucrătoare și va informa în mod obligatoriu petiționarul despre rezultatele examinării în decurs de 3 zile lucrătoare.

Sesizările, prin care sînt atacate acțiunile sau inacțiunea organizațiilor care nu au organele lor superioare, sînt adresate direct instanței de contencios administrativ competente.

1.b) În Republica Moldova activitatea avocatului parlamentar este reglementată de Legea nr. 1349 din 17 octombrie 1997 cu privire la avocații parlamentari [31].

Avocatul parlamentar cercetează presupusele încălcări ale drepturilor omului, ca rezultat al acțiunii/inacțiunii autorităților publice și își expune opinia asupra încălcărilor respective; totodată, opinia avocatului parlamentar nu este obligatorie pentru executare.

Activitatea avocaților parlamentari este menită să asigure garantarea respectării drepturilor constituționale și a libertăților omului de către autoritățile centrale și locale ale administrației publice, întreprinderi, instituții și organizații, indiferent de tipul de proprietate, precum și de către persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile.

Printre sarcinile de bază ale avocatului parlamentar sînt:

- examinarea cauzelor în baza materialelor prezentate de public;
- examinarea cauzelor la solicitarea Parlamentului;
- examinarea cauzelor din proprie inițiativă;
- examinarea sesizărilor cetățenilor, ale căror drepturi și interese legitime au fost lezate;

- examinarea contestațiilor împotriva deciziilor, acțiunilor/inacțiunii autorităților centrale și locale ale administrației publice, întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, asociațiilor neguvernamentale și ale persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile care, în opinia reclamantului, i-au încălcat drepturile și libertățile constituționale.

Cererea poate fi depusă pe numele avocatului parlamentar nu mai tîrziu de un an din ziua presupusei încălcări a drepturilor și libertăților constituționale ale reclamantului sau din ziua în care reclamantul a aflat despre aceasta.

În baza rezultatelor examinării contestației, avocatul parlamentar este în drept:

- să adreseze în instanța de judecată o cerere pentru apărarea intereselor reclamantului, ale cărui drepturi și libertăți constituționale au fost lezate;

- să adreseze organelor respective un demers cu privire la intentarea unei proceduri disciplinare sau a unui dosar penal persoanei cu funcție de răspundere care a comis încălcarea ce a generat lezarea drepturilor și libertăților omului;
- să atragă atenția persoanelor cu funcții de răspundere de toate nivelurile asupra cazurilor de neglijență în executarea obligațiilor de serviciu, încălcarea a eticii profesionale, de formalism și birocratism.

1.c) Una din metodele extrajudiciare de apărare a drepturilor (inclusiv drepturile ecologice, dreptul la informație, dreptul la participare etc.) este instituția procurorului. În Republica Moldova atribuțiile procuraturii sînt reglementate de Legea nr. 294- XVI din 25 decembrie 2008 cu privire la Procuratură [32]. Printre sarcinile procurorului direcționate spre apărarea drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor, este și intentarea, în limitele competenței sale, de acțiuni civile în instanțele de judecată pentru apărarea drepturilor și intereselor statului și societății, care vizează protecția mediului, inclusiv repararea prejudiciului cauzat mediului. Procurorul are dreptul și obligația de a reprezenta drepturile și interesele cetățeanului în cazurile în care reclamantul nu este în măsură (din cauza stării sănătății, din motive financiare și de altă natură) să-și apere de sine stătător interesele.

Conform art. 71 alin.(3) lit. i) din Codul de procedură civilă, procurorul este în drept să adreseze în judecată o acțiune sau o cerere în apărarea drepturilor și intereselor statului și ale societății ce țin de protecția mediului înconjurător. În acest context, procurorul participă la judecarea pricinilor civile în prima instanță în calitate de participant la proces cu condiția, că el însuși l-a pornit în condițiile legii.

Conform art.71 alin.(2) din cod, acțiunea în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime poate fi intentată de către procuror numai la cererea scrisă a persoanei interesate dacă aceasta nu se poate adresa în judecată personal din cauză de sănătate, vîrstă înaintată, incapacitate sau din alte motive întemeiate și indiferent de existența cererii persoanei interesate sau a reprezentantului ei legal. În cazurile prevăzute de lege, procurorul este în drept să se adreseze în judecată în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unui număr nelimitat de persoane (spre exemplu, cînd are loc poluarea mediului de o sursă de poluare care afectează starea sănătății unui număr nelimitat de persoane).

2. Procedura judiciară presupune:

- a) acțiunea civilă;

b) acțiunea în contencios administrativ, care se examinează de instanțele de judecată respective conform normelor generale ale Codului de procedură civilă, cu excepțiile și completările stabilite de Legea contenciosului administrativ.

3.3.2. Particularitățile examinării acțiunilor civile cu caracter ecologic.

Principalul act legislativ care reglementează aceste particularități este Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

Orice persoană care își revendică un drept împotriva unei alte persoane ori are un interes pentru constatarea existenței sau inexistenței unui drept de mediu trebuie să depună în instanța competentă o cerere de chemare în judecată, care să corespundă cerințelor stabilite de art. 166 din cod.

La cererea de chemare în judecată se vor anexa documentele ce confirmă împrejurările pe care își întemeiază pretențiile sale reclamantul. Acestea pot fi: diferite înscrisuri (documente) ce confirmă activitatea ilegală a pricinuitorului daunelor, actul expertizei ecologice de stat, actul administrației publice, care este în contradicție cu legislația ecologică, documentația de proiect în cazul construcției unor obiective imobiliare etc. Setul de documente originale va fi însoțit de seturile de copii pentru fiecare pîrît ce figurează în proces.

a) Competența generală (materială) în judecarea pricinilor privind încălcarea legislației de mediu

Acțiunile privind încălcarea legislației de mediu se înaintează instanțelor de judecată de drept comun, judecătoriilor economice, instanțelor de contencios administrativ în funcție de:

- a) caracterul raportului juridic material;
- b) subiecții acestui raport juridic.

Instanțele de judecată de drept comun trebuie să fie competente în soluționarea litigiilor privind încălcarea legislației de mediu dacă raportul juridic material litigios este legat de cauzarea de prejudiciu mediului prin poluarea acestuia ori prin folosirea nerațională a resurselor naturale. Astfel, de competența instanțelor de judecată de drept comun sînt litigiile privind repararea prejudiciului cauzat, prin nerespectarea legislației de mediu, de către o persoană fizică. Adică, litigiul privind încălcarea legislației de mediu va fi de competența instanțelor de judecată de drept comun, dacă acțiunea a fost intentată, spre exemplu, la cererea Inspectoratului Ecologic de Stat, pîrîtului persoană fizică.

Acțiunea va fi înaintată instanței de judecată nu numai în cazul cauzării prejudiciului, ca acțiune terminată, dar și în cazul acțiunilor/inacțiunii care ar putea cauza prejudiciul mediului în viitor.

În cazul în care litigiul a apărut în legătură cu adoptarea unui act administrativ, contrar legislației sau care aduce atingere drepturilor și intereselor persoanelor, acesta va fi de competența instanței de contencios administrativ. Această categorie de litigii poate apărea în legătură cu adoptarea actelor administrative, care contravin legislației de mediu, acte, a căror îndeplinire ar putea cauza prejudiciul mediului. Conform art.6 - 10 din Legea contenciosului administrativ, acțiunea în contenciosul administrativ se va înainta judecătorilor de sector (municipale), curților de apel, Curții Supreme de Justiție, după caz.

În conformitate cu art. 35 din Codul de procedură civilă, instanțele judecătorești economice judecă litigiile economice ce izvorăsc din raporturile juridice civile, administrative și din alte raporturi dacă aceste litigii au apărut între persoanele juridice. Cererea de chemare în judecată față de o persoană juridică sau o altă organizație se depune la judecătoria economică de circumscripție. Conform art. 40 din cod, acțiunea în reparație a prejudiciului cauzat mediului înconjurător se întentează împotriva proprietarilor (posesorilor) de utilaje în instanța de la locul instalării utilajului, cu excepția cazurilor când acesta este instalat în străinătate.

La cererile de chemare în judecată înaintate împotriva unei persoane juridice (și subiecților asimilați) precum și la cererile de chemare în instanța de contencios administrativ se vor anexa actele ce confirmă luarea măsurilor pentru soluționarea prealabilă a litigiului. Astfel în litigiile împotriva unei persoane juridice la cerere se va anexa copia de pe pretenția depusă înainte de adresare în instanța de judecată. La cererea de chemare în instanța de contencios administrativ se va anexa copia de pe cererea prealabilă adresate autorității publice emitente a actului administrativ ori organului ierarhic superior organului emitent.

b) Obiectul și temeiul acțiunii în cazurile ecologice

Cererea de chemare în judecată trebuie să conțină elementele acțiunii – temeiul și obiectul acțiunii. În conformitate cu art.166 din Codul de procedură civilă, în cererea de chemare în judecată reclamantul trebuie să indice motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază cererea, precum și dovezile pe care se sprijină fiecare pretenție.

În acțiunile privind repararea prejudiciului cauzat prin încălcarea legislației de mediu aceste împrejurări sînt: activitatea ilegală a pîrîtului, cauzarea unui prejudiciu real mediului înconjurător și/sau persoanelor fizice/juridice, legătura causală între activitatea ilegală și cauzarea prejudiciului, vinovăția pricinuitorului prejudiciului etc.

În acțiunile în contencios administrativ motivele de fapt sînt: adoptarea unui act administrativ de către o autoritate publică, acest act este în contradicție cu legislația de mediu, executarea actului administrativ cauzează sau poate cauza în viitor prejudiciu mediului, publicului etc.

În cererea de chemare în judecată se vor arăta și motivele de drept, adică norma (normele) dreptului material pe care se bazează cerințele din acțiune. Acestea sînt normele legislației de mediu, legislației civile, funciare, administrative ș.a.

Obiectul acțiunii este pretenția material-juridică concretă care este înaintată de către reclamant p r tului și urmează a fi examinată de către instanța de judecată. La art. 166 din cod se indică expres că cererea de chemare în judecată trebuie să conțină pretențiile reclamantului. Aceste pretenții pot fi spre exemplu: repararea prejudiciului cauzat mediului, patrimoniului, vieții, sănătății prin nerespectarea legislației de mediu, anularea în tot sau în parte a actului administrativ, suprimarea acțiunilor prin care se încalcă drepturile ecologice sau se creează pericolul încălcării lor, impunerea la executarea obligației în natură etc.

c) Asigurarea acțiunilor în cazurile ecologice

În conținutul cererii de chemare în judecată, ori într-un demers aparte înaintat instanței de judecată poate fi solicitată aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii. Aceasta este necesar mai ales în acțiunile privind repararea prejudiciilor cauzate mediului înconjurător, sau în cazul c nd actul administrativ contestat poate prejudicia interesele publicului interesat la moment sau pe viitor.

Conform art.135 din cod, asigurarea acțiunii este un mijloc de garantare a executării ulterioare a hot r rii judecătorești. Măsurile de asigurare a acțiunii pot fi aplicate în situația în care neluarea acestora ar putea îngreuia sau ar putea face imposibilă executarea hot r rii instanței de judecată.

În vederea asigurării acțiunii, conform art.175, instanța de judecată sau judecătorul poate aplica următoarele măsuri:

- să ordone punerea sechestrului pe bunurile sau pe sumele de bani care aparțin p r tului și care se află la el sau la alte persoane;
- să interzică p r tului de a s v rși anumite acte;
- să interzică altor persoane de a transmite bunuri p r tului sau de a îndeplini fața de el alte obligațiuni;
- să suspende v nzarea bunurilor sechestrate, dacă se face cererea de ridicare a sechestrului aplicat;
- să suspende urmărirea ce se face pe baza unui document învestit cu formulă executorie, contestat de debitor prin acțiune, dacă asemenea contestație este admisă de legislație.

Legislația nu conține indicații privitoare la faptul care măsura de asigurare a acțiunii trebuie aplicată în situații concrete. De aceea, instanța de judecată se va conduce de împrejurările concrete ale pricinii la aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii.

d) Administrarea probelor

Conform regulii generale cuprinse în art. 17 din Codul de procedură civilă, probele în pricinile civile sînt elementele de fapt, dobîndite în modul prevăzut de lege, care servesc la constatarea circumstanțelor ce justifică pretențiile și obiecțiile părților, precum și altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a pricinii.

În calitate de probe se admit elementele de fapt constatate din explicațiile părților și ale altor persoane interesate în soluționarea pricinii, din depozițiile martorilor, din înscrisuri, probe materiale, înregistrări audio/video, din concluziile experților.

Obligația probațiunii în judecată este pusă în sarcina părților sau pîrîtului, după caz.

Printre probele enunțate, la judecarea cauzelor ecologice o importanță specifică au următoarele mijloace de probațiune:

a) înscrisul, care este:

- un act de control al respectării legislației de mediu, întocmit de inspectorul de stat de mediu, prin care se atestă situația reală a stării mediului în cadrul subiectului supus controlului, precum și abaterile de la legislația de mediu;
- un act de preluare a probelor, prin care se atestă starea de fapt a unor obiecte naturale (ca spre exemplu, categoria și concentrația poluanților în apele reziduale deversate, sau concentrația de noxe în aerul atmosferic pe teritoriul agentului economic);
- un act de atestare a unor evenimente (spre exemplu, actul de constatare a pierii peștelui în lacul poluat cu ape reziduale);
- un aviz, cu expunerea concluziilor, prezentate de organele specializate (spre exemplu, Avizul Stațiunii de Cercetări Științifice în Domeniul Pisciculturii prin care se atestă că existența formaldehidei în pește confirmă existența acesteia în apă, pieirea peștelui ca rezultat al înădușirii nu este posibilă, sau concluziile Centrului de diagnostică veterinară, prin care se atestă prezența substanțelor nocive în pește etc.);
- scheme, hărți, planuri, proiecte etc.

b) proba materială:

- arme, unelte de vînătoare, de pescuit, producția de vînătoare și de pescuit, ambalajul produselor etc.;

- produsele lemnoase dobândite ilicit, elemente ale florei și faunei;

c) înregistrările audio/video – caseta video cu secvențe, prin care se atestă faptul poluării lacului, pieirii peștelui, tăierile ilicite, produsele braconajului etc.

d) raportul de expertiză:

- raportul expertizei judiciare, numite la inițiativa părților sau a instanței;
- avizul expertizelor ecologice, efectuate în conformitate cu prevederile Legii privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător;

e) concluzia experților dată în instanță, referitoare la expertizele efectuate cu participare lor;

f) concluzia specialistului din domeniul specializat, dată în instanță.

Conform art. 130 din cod, fiecare proba se apreciază de instanță privitor la relevanța, admisibilitatea, veridicitatea ei, iar toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă și suficiență pentru soluționarea pricinii.

e) Cheltuielile de judecată

Deși costul poate deveni un obstacol serios în accesul la justiție, de exemplu, în cazul în care se depune o acțiune cu privire la recuperarea unor prejudicii considerabile, majoritatea cauzelor intentate în cadrul Convenției de la Aarhus nu vor fi însoțite de cheltuieli mari.

Legislația în vigoare stipulează anumite înlesniri privind achitarea taxei de stat. Astfel, conform art.85 alin.(1) lit.a) din cod, de plata taxei de stat în instanța de judecată pot fi scutiți:

a) reclamantii – în cazul acțiunilor cu privire la repararea prejudiciilor cauzate sănătății prin prin vătămarea integrității corporale sau prin alta vătămare a sănătății ori prin deces, ca urmare a încălcării legislației de mediu;

b) reclamantii – în cazul acțiunilor de reparare a prejudiciilor cauzate prin poluarea mediului înconjurător și utilizarea irațională a resurselor naturale.

Un alt motiv tipic pentru scutirea de achitarea taxei de stat poate servi faptul acționării reclamantului în interesul societății, așa cum se întâmplă în cazurile de aplicare directă a legii, dacă persoana sau ONG-ul intenționează acțiunea pentru a obține respectarea legislației de mediu.

Taxa de stat, de a cărei achitare este scutit reclamantul, se percepe de la pîrît, proporțional cerințelor satisfăcute ale acțiunii.

Conform art. 16 alin.(3) din Legea contenciosului administrativ, reclamantii, în acțiunile născute din raporturi de contencios administrativ, sînt scutiți de plata taxei de stat.

3.3.3. ONG - le de mediu ca subiect de sesizare

Prin art.9 din Convenția de la Aarhus ONG-urile se investesc cu o capacitate de procedură deosebită în cazurile privind accesul la justiție legate de participarea publicului dacă:

a) au un interes suficient

Conform acestei prevederi, orice organizație neguvernamentală este recunoscută drept public interesat, deci este interesată de cauză, indiferent de faptul dacă au fost sau nu lezate nemijlocit interesele acesteia sau ale membrilor săi;

b) li se afectează un drept

ONG-ul poate sesiza autoritatea publică sau instanță, dacă i-a fost afectat dreptul la informație, participare sau alt drept de mediu (sau sînt afectate drepturile membrilor ONG-lui).

Ambele cazuri sînt aplicabile cu condiția întrunirii de către ONG-ul respectiv a următoarelor criterii:

1. să fie recunoscut drept ONG conform legislației naționale, adică să fie înregistrat în calitate de organizație neguvernamentală/obștească.

Pentru ca ONG-ul să posede capacitate de procedură și să fie recunoscut drept public interesat, Convenția de la Aarhus nu prevede înregistrarea oficială a ONG-ului. Însă în definiția ONG-ului Convenția face trimitere la legislația internă a statelor. În practică acest lucru denotă faptul că în Republica Moldova organizația în cauză trebuie să fie înregistrată conform Legii nr. 837-XIII din 17 mai 1996 cu privire la asociațiile obștești [33].

2. fixarea drept obiectiv principal al ONG-ului protecția mediului înconjurător. De exemplu, statutul organizației definește protecția mediului drept una din sarcinile sale principale.

Prezentarea copiei de pe statut va fi necesară pentru a demonstra capacitatea juridică de procedură în cazurile legate de participarea publicului la procesul de luare a deciziilor.

Împuternicirile reprezentantului urmează să fie formulate în procura, care se eliberează conform prevederilor art. 80 din Codul de procedură civilă.

Conform art. 80 alin. (7) din cod, împuternicirile reprezentantului se atestă și prin declarație orală prezentată în judecată de către reprezentat, consemnată în procesul-verbal al ședinței de judecată și semnată de acesta din urma, sau printr-o cerere scrisă, care se anexează la dosar.

În contextul celor relatate, menționăm suplimentar, că întrucît condiția preliminară de participare la procesul de luare a deciziilor particulare sau stra-

tegice constă în corespunderea cu categoria de *public interesat*, reclamantul urmează să demonstreze, că decizia respectivă într-adevăr îl afectează într-un mod sau altul (de exemplu, locuiește în așa-numita zonă de protecție sanitară a obiectivului presupus sau pe teritoriul, pentru care se eliberează o autorizație sau pe care se va realiza planul aprobat).

În Republica Moldova, în cazurile prevăzute de lege, organizațiile și persoanele fizice pot să depună în instanță o cerere de chemare în judecată pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale altor persoane, la solicitarea acestora, sau în apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale unui cerc nedefinit de persoane. Organizațiile sau persoanele fizice, care au deschis dosare privind apărarea drepturilor altor persoane, se bucură de drepturile de procedură și execută obligațiunile de procedură ale reclamantului, cu unele excepții (art. 73 din cod).

Practica demonstrează că în unele țări, inclusiv în Republica Moldova, instanțele de judecată adoptă hotărâri, potrivit cărora orice persoană fizică este cointeresată de protecția mediului în virtutea atât a dreptului constituțional la un mediu sănătos, cât și a obligațiunii sale de a proteja acest mediu.

Cauzele ce se referă nemijlocit la dreptul civil sau la delictele civile vor necesita dovezi în susținerea faptului că în urma acțiunilor pîrîtului a fost periclitată sănătatea, lezate drepturile materiale, dreptul de proprietate sau alte drepturi reale ale reclamantului. Acestea sînt cazurile privind plata compensațiilor sau restabilirea stării de altădată (de exemplu, cînd reziduurile industriale ale întreprinderii, care depășesc limitele stabilite au un impact negativ asupra sănătății, implicînd cheltuieli suplimentare pentru serviciile medicale, sau cînd ca urmare a poluării apelor lacului cu ape reziduale se lezează dreptul la un mediu înconjurător sănătos (nepericulos) și se cauzează prejudiciu material prin pieirea peștelui crescut de către locator).

3.3.4 Unele aspecte practice de acces la justiție în probleme de mediu

Deși există reglementări legale în ceea ce privește accesul la informația de mediu, participarea publicului la luarea deciziilor de mediu și accesul la justiție în probleme de mediu, practica aplicării acestora de către instanțele de judecată este vagă.

Conform Notei informative cu privire la generalizarea practicii judiciare de aplicare a legislației în domeniul protecției mediului înconjurător, Convenția de la Aarhus este unul din actele internaționale, ale cărui prevederi urmează a fi aplicate la examinarea și soluționarea cauzelor de mediu.

În special, la soluționarea cazurilor izvorîte din dreptul la informația de mediu, instanțele de judecată vor aplica nu numai prevederile Legii cu privire

la accesul la informație, dar și ale Convenției de la Aarhus. La soluționarea cazurilor de lezare a dreptului la participare, instanțelor de judecată li se recomandă să țină cont de prevederile Legii privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător. Totodată, cum s-a relatat anterior, participarea publicului nu se reduce numai la expertiza ecologică obștească ca formă de participare, reglementată de legea menționată. Prin urmare, la soluționarea unor astfel de cazuri urmează să se facă referință direct la Convenția de la Aarhus, la art. 3 lit.d) din Legea protecției mediului înconjurător, precum și la Regulamentului privind antrenarea publicului în elaborarea și adoptarea deciziilor de mediu.

Este relevant de a menționa, că instanțele de judecată uneori confundă avizul expertizei ecologice ca act administrativ pasibil de contestare în condițiile Legii contenciosului administrativ cu actele de expertiză care poartă caracter de probă.

Astfel, concluziile expertizelor, actele de revizie, rapoartele scrise ale specialiștilor sau un alt document consultativ de specialitate destinate să servească drept probă într-un proces civil și care întrunesc caracteristicile mijloacelor de probă nu sînt supuse controlului legalității pe calea contenciosului administrativ. Totodată, în cazul efectuării unei expertize ecologice cu întocmirea avizului respectiv, acesta reprezintă un act administrativ purtător de efecte juridice pentru orice activitate economică sau altă activitate materială din considerentul, că este emis de o autoritate publică (Ministerul Mediului, Inspectoratul Ecologic de Stat sau agențiile ecologice teritoriale).

În practică există cazuri de interpretare diversă a rolului procurorului în pornirea cazurilor de mediu și participarea acestuia în fond.

Într-un caz, instanța a dispus, în temeiul art. 169 alin.(1) din Codul de procedură civilă, refuzul de a primi cererea de chemare în judecată depusă de procurorul raionului Dondușeni în apărarea drepturilor și intereselor Inspecției Ecologice Dondușeni către cetățeanul G. cu privire la repararea prejudiciului cauzat spațiilor verzi. Încheierea instanței a fost contestată cu recurs în instanța de apel, care a fost respins pe motivul, că în acțiunea înaintată în interesele Inspecției Ecologice procurorul nu a specificat care anume drepturi și interese ale statului au fost încălcate. Instanța de apel a mai invocat și faptul, că art. 71 din cod nu acordă drept procurorului de a înainta acțiune în interesele autorităților publice centrale, care beneficiază de autonomie decizională, organizațională, gestională și financiară, cu atît mai mult, că în temeiul Legii privind protecția mediului înconjurător, inspecția zonală pentru protecția mediului nu este persoană juridică, deci în interesele sale nici nu pot fi înaintate acțiuni civile.

În cel de-al doilea caz, procurorul raionului Soroca a depus, în interesele statului, o cerere de chemare în judecată a cetățeanului H. privind încasarea prejudiciului material cauzat mediului în sumă de 85 390 de lei. Instanța a admis cererea procurorului integral cu încasarea sumei pretinse.

Analiza acestor două cazuri denotă o tratare diversă, de către instanțele de judecată, a legii și rolului procurorului în astfel de cauze.

La aplicarea legislației în astfel de cazuri urmează a porni de la art. 71 alin.(3) lit. i) din Codul de procedură civilă, conform căruia procurorul este în drept să adreseze în judecată o acțiune sau o cerere în apărarea drepturilor și intereselor statului și ale societății ce țin de protecția mediului înconjurător. Pe de altă parte, Legea privind protecția mediului înconjurător și Statutul Inspectoratului Ecologic de Stat permit acestei instituții de a se adresa de sine stătător în instanța de judecată.

Totodată, legea nu interzice și adresarea procurorului cu acțiune în instanță în interesele inspecției ecologice în situații ce țin de protecția mediului.

În pofida faptului, că inspecția ecologică are statut juridic propriu și din acest punct de vedere poate acționa în nume propriu, inclusiv în interesele statului, considerăm, că procurorul de asemenea poate depune cereri în interesele acestei instituții în apărarea mediului (repararea prejudiciului cauzat mediului).

Unul din exemplele de aplicare practică a prevederilor Convenției de la Aarhus în partea ce se referă la accesul la informație și contestarea refuzului de a oferi informația solicitată în instanța de judecată, examinarea contestației și emiterea deciziei, este cazul Asociației Internaționale Ecologice „Eco-TIRAS” versus Agenția pentru Silvicultură „Moldsilva” (Dosarul 3- 2039/2008):

Preambul

În fapt, la 9 ianuarie 2008, Asociația „Eco-TIRAS” a adresat Agenției „Moldsilva” o scrisoare, în care a solicitat prezentarea tuturor contractelor de arendă a parcelelor din Fondul Silvic, încheiate de către Agenție cu diverse persoane fizice și/sau juridice și valabile la 1 ianuarie 2008.

Prin răspuns din 31 ianuarie 2008, Agenția a informat solicitantul, că trebuie să prezinte o motivație pentru care are nevoie de copiile actelor solicitate, precum și o listă a preferințelor și urgențelor de prezentare a documentelor. Ulterior, la 21 februarie 2008 petiționarul a depus, repetat, o interpelare, prin care a solicitat furnizarea aceiași informații. Prin scrisoarea nr.01-07/362 din 14 martie 2008, cu referire la pct. 48 din Regulamentul privind arenda fondului forestier în scopuri de gospodărire cinegetică și/sau de recreere, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 187 din 20 februarie 2008, autoritatea silvică a

informat că nu este în stare să soluționeze legitim demersul prezentat. La pct. 48 din Regulamentul privind arenda fondului forestier în scopuri de gospodărire cinegetică și/sau de recreere, se prevede, în special, că arendatorul este obligat să asigure confidențialitatea informației.

Astfel, Agenția „Moldsilva” și-a întemeiat refuzul pe următoarele motive:

- necesitatea prezentării unei motivații pentru obținerea copiilor de pe contracte;
- depunerea listei preferințelor și urgențelor de prezentare a documentelor;
- informația solicitată este confidențială.

Considerînd refuzul de a prezenta informația solicitată neîntemeiat și contrar legislației naționale și internaționale, petiționarul a depus în Curtea de Apel Chișinău o cerere de chemare în instanța de contencios administrativ, în care a solicitat instanței declararea ilegalității refuzului în oferirea informației cu obligarea pîrîtului să prezinte copiile de pe toate contractele de arendă a parcelelor din Fondul Silvic al Republicii Moldova, încheiate între Agenția „Moldsilva” cu diverse persoane fizice și/sau juridice și valabile la 1 ianuarie 2008;

În motivarea cererii, reclamantul a invocat încălcarea dreptului la informație de mediu, prevăzut de legislația națională, în special:

- art.34 și art.37 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova;
- art.4 alin. (1), art. 7 pct.3), art. 11 din Legea cu privire la informație;
- art.30 lit.a) din Legea cu privire la protecția mediului înconjurător.

De asemenea, în opinia reclamantului, refuzul soliciării contravine totalmente prevederilor art. 4 din Convenția de la Aarhus.

În special, art. 4 pct.1 lit. a) din Convenție prescrie Părților ca informația solicitată să fie pusă la dispoziția publicului fără a fi necesară declararea interesului.

La art.4 pct.4 lit.d) din Convenție se specifică în calitate de temei de refuz în satisfacerea solicitării, confidențialitatea informației cerute. Caracterul confidențial al acestei informații trebuie să fie strict apărut de legislația națională. Aceasta înseamnă, că informația examinată trebuie să se conțină nemijlocit în lista informațiilor care constituie secret comercial sau industrial. Însă informația solicitată de ONG-ul “Eco-TIRAS” nu este prevăzută de Legea cu privire la secretul comercial. Totodată, dacă deținătorul de informații a stabilit totuși, că anumite informații se atribuie, conform excepțiilor de publicitate, la categoria „confidențial”, aceasta nu înseamnă că urma să refuze furnizarea întregului document solicitat. Prin urmare, în cazul cînd numai unele aspecte (un segment) ale informației solicitate cad sub incidența restricțiilor enumera-

te mai sus, cealaltă informație urma a fi separată, fără a se aduce un prejudiciu confidențialității informației exceptate, divulgată și pusă la dispoziția solicitantului. Această excepție este stabilită în art.4 pct.6 din Convenție.

Conform art. 4 pct.7 din Convenție, refuzul trebuia să cuprindă motive și să ofere informații privind accesul la procedura de recurs care este asigurată în conformitate cu art. 9 din Convenție.

În cererea de chemare în judecată, reclamantul a mai indicat de asemenea, că referința pîrîtului la pct. 48 din Hotărîrea Guvernului nr. 187, care în lit.e) obligă arendatorul de a asigura confidențialitatea informației, prezentată de arendaș, nu are nici o atribuție la solicitare, deoarece, această obligațiune vizează numai părțile contractului, iar în al doilea rînd, contractele de arendă, ale căror copii au fost solicitate se atribuie la categoria „informație de mediu”, prevăzută de art.1 pct.3 din Convenție.

În drept, cererea de chemare în judecată a fost întemeiată pe prevederile art.4 alin. (1), art. 7 p.3), art. 11, 21, 25 din Legea cu privire la informație și art.5, 14, 16, 24, art.25 alin.(1) lit.b) din Legea contenciosului administrativ.

Prin hotărîrea din 23 iunie 2008, instanța de contencios administrativ a Curții de Apel Chișinău admis integral cererea Asociației Internaționale Ecologice „Eco-TIRAS” împotriva Agenției pentru silvicultură «Moldsilva» și a obligat pîrîtul să prezinte copii de pe toate contractele de arendă a parcelelor din Fondul Silvic al Republicii Moldova, încheiate între Agenția „Moldsilva” cu diverse persoane fizice și/sau juridice și valabile la 1 ianuarie 2008.

De asemenea, instanța a încasat de la pîrîtit cheltuielile de judecată pentru asistența juridică.

Hotărîrea nu a fost contestată cu recurs de către pîrîtit.

O altă cauză inițiată pe motivul încălcării dreptului la participarea publicului la procesul decizional, prevăzut la art.6 din Convenția de la Aarhus este pusă pe rol în Curtea de Apel Chișinău.

Preambul

În fapt, prin Decizia Consiliului municipal Chișinău nr. 3/20 din 23 martie 2010 a fost decisă atribuirea unui teren cu suprafața de 10, 0286 hectare din str. Lunca Bîcului, către „S.T.R Engineering Consulting” S.R.L. (Italia) în folosință, cu drept de suprafață, pentru proiectarea și construcția uzinei de termovalorificare a deșeurilor solide și a nămolului.

Legalitatea Deciziei nominalizate a fost contestată de Asociația Internațională Ecologică „Eco-TIRAS” prin depunerea, unei cereri prealabile, în care s-a solicitat anularea acesteia pe motivul, că vine în contradicție cu legislația națională de mediu referitoare la dreptul publicului de a-și exprima poziția

pe marginea unor decizii (activități), care au tangență la mediu, precum și cu Convenția de la Aarhus.

Petiționarul nu a primit răspuns în termenul de o lună stabilit la art.15 din Legea contenciosului administrativ, motiv pentru care a depus o cerere de chemare în instanța de contencios administrativ, în care s-a solicitat anularea deciziei. În scopul asigurării acțiunii s-a solicitat, de asemenea, sistarea acțiunii actului administrativ contestat.

În cererea de chemare în judecată au fost formulate următoarele motive:

1. Unul din principiile incluse în art. 3 lit.d) din Legea privind protecția mediului înconjurător prevede expres, că proiectarea, amplasarea și punerea în funcțiune a obiectivelor social-economice, realizarea programelor și activităților care presupun schimbări ale mediului înconjurător sau ale unor componente ale acestuia se admit numai cu condiția informării de către autoritățile administrației publice locale și beneficiari și cu acordul populației care locuiește în perimetrul zonei de protecție sanitară a obiectivului respectiv, în etapele de proiectare și amplasare a acestuia, cu cel puțin 30 de zile înainte de întocmirea materialelor de atribuire a terenului în conformitate cu legislația.

Potrivit art. 30 lit.c) din legea menționată, statul asigură cetățenilor dreptul de a participa la dezbaterea proiectelor de legi, diverselor programe economice sau de altă natură ce vizează direct sau indirect protecția mediului și folosirea resurselor naturale, dreptul la informare și consultare asupra proiectelor de amplasare și construire a obiectivelor cu efecte negative asupra mediului, de refacere și amenajare a teritoriului, a localităților urbane și rurale.

Autoritatea publică locală a ignorat prevederile legale citate.

2. Conform art.6 pct.2) din Convenția de la Aarhus, publicul interesat va fi informat, prin anunț public ori în mod individual, când este cazul, despre demararea unei proceduri de luare a deciziei de mediu și într-o manieră adecvată, în timp util și efectiv. Potrivit pct.3) al aceluiași articol, procedurile de participare publică vor include limite de timp rezonabile pentru diferitele faze, care să permită timp suficient pentru informarea publicului, în concordanță cu prevederile pct. 2, și timp suficient pentru ca acesta să se pregătească și să participe efectiv în timpul procesului de luare a deciziei de mediu.

În mod ideal, autoritatea publică locală urma, conform art.6 pct.1 lit.a) din Convenție, să aplice prevederile ce reglementează participarea publicului în cazul elaborării și emiterii deciziilor legate de orice activități propuse pentru procedura de autorizare, enumerate în anexa nr. I la Convenție. La rândul său, pct.5 al anexei include și activitatea legată gospodărirea deșeurilor, inițierea și desfășurarea căreia nu poate avea loc fără antrenarea publicului la procesul decizional.

3. Conform art. 6 din Legea nr. 239-XVI din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional, cetățenii, asociațiile constituite în corespundere cu legea, alte părți interesate au dreptul:

- a) să participe, în condițiile legii, la orice etapă a procesului decizional;
- b) să solicite și să obțină informații referitoare la procesul decizional, inclusiv să primească proiectele de decizii însoțite de materialele aferente, în condițiile Legii privind accesul la informație;
- c) să propună autorităților publice inițierea elaborării și luării deciziilor;
- d) să prezinte autorităților publice recomandări referitoare la proiectele de decizii supuse dezbaterilor.

Aceste drepturi au fost lezate. În plus, Consiliul municipal a ignorat și alte cerințe, prevăzute de art. 8-11 din legea menționată.

Cum rezultă din prevederile legale citate, Consiliul municipal nu a anunțat publicul despre intenția sa de a atribui teren pentru construcția uzinei și nu a pus în dezbateri publice oportunitatea atribuirii anume a acestui teren pentru desfășurarea activității de gospodărire a deșeurilor, nu a inițiat audieri publice etc. Prin urmare, considerăm, că ignorarea prevederilor enunțate au condus la lezarea dreptului de participare a publicului larg.

Mai mult, luarea deciziei contestate a lipsit publicul de posibilitatea de a se pregăti pentru dezbateri și/sau de a participa efectiv la dezbaterile care urmau să fie organizate.

În drept, cererea a fost întemeiată pe art. 3 lit.d) din Legea privind protecția mediului înconjurător, art. 6 din Legea privind transparența în procesul decizional, art. art. 14 – 17, 19, 21, art.24 alin.1, lit. b) din Legea contenciosului administrativ.

Deși, puține la număr, exemplele aduse denotă aplicabilitatea Convenției de la Aarhus la capitolul accesul la justiție în probleme de mediu.

LITERATURA I LEGISLA IA

- [1] Орхусская конвенция. Руководство по осуществлению. ООН. Женева. 2000, p. 4.
- [2] Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225-XV, adoptat la 30 mai 2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 111 din 12 iunie 2003.
- [3] Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.1 din 18 august 1994.
- [4] Publicată în Monitorul Parlamentului nr. 10 din 1 octombrie 1993.

- [5] Comentariu sub red. W.P. Gormley, "The Right of Individuals to Be Guaranteed a Pure, Clean and Decent Environment: Future Programs of the Council of Europe," 381975 Legal Issues in European Integration., Bru-xell.2002.
- [6] Raportul Comisiei Mondiale de Dezvoltare și Mediu, 1998 , p.302.
- [7] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 52-53 din 8 au-gust 1996.
- [8] V. Pușcaș, S. Cobăneanu. „Rolul Curții Constituționale în exercitarea dreptului la informație” // „Justiția Constituțională”, 2005, nr. 4, pag. 9.
- [9] Hotărîrea Curții Constituționale nr. 19 din 16 iunie 1998. Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 66 – 68 din 16 iulie 1998.
- [10] Iancu Gh. „Drepturile fundamentale și protecția mediului”, București, 1998, pag. 139.
- [11] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 88 – 90 din 28.07.2000.
- [12] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 40 din 19 iunie 1997.
- [13] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 44 – 46 din 21 mai 1998.
- [14] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 24 – 25 din 19 martie 1998.
- [15] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 60 – 61 din 2 iulie 1998.
- [16] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 16-17 din 5 martie 1998.
- [17] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 39-41 din 22 aprilie 1999.
- [18] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 45-46 din 27 februarie 2009
- [19] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 11-13 din 31 ianuarie 2003.
- [20] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 13 din 10 no-iembrie 1994.
- [21] Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110 din 7 iunie 2003.

- [22] Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 111-115 din 12 iunie 2003.
- [23] Publicată în Monitorul Parlamentului nr. 1 din 1 februarie 1992.
- [24] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72 din 13 iunie 2002.
- [25] Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 12-13 din 3 februarie 2000 .
- [26] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 1 – 2 din 2 ianuarie 1997.
- [27] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 133 – 134 din 1 decembrie 1999.
- [28] Publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 12 – 13 din 3 februarie 2000.
- [29] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 4 din 8 septembrie 1994.
- [30] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 57-58 din 18 mai 2000.
- [31] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82-83 din 11 decembrie 1997.
- [32] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 55-56 din 17 martie 2009.
- [33] Publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 6 din 23 ianuarie 1997.

FUNDAȚIA ROSA LUXEMBURG

Fundația Rosa Luxemburg este una dintre cele șase fundații apropiate de partidele politice din Germania și unul din importanții purtători ai muncii de culturalizare și instruire în societatea civilă a RFG. Ea se concepe drept parte a curentului spiritual al socialismului democratic. Fundația a apărut în baza societății „Analiza societății și educația politică” înregistrată în anul 1990 și a devenit o organizație general națională de educație politică, un forum pentru discuții asupra gândirii critice și alternativelor politice, precum și un centru de cercetări în interesele dezvoltării sociale progresive. Activitatea fundației o efectuează numeroși activiști pe principii obștești.

În anul 1992, Fundația Rosa Luxemburg a fost recunoscută drept Partid al Socialismului Democratic, în prezent – Partid de Stînga/PSD – ca fundație general națională apropiată acestui partid. Ea cooperează strîns cu fundațiile și societățile aderente la Partidul de Stînga/PSD din toate landurile federale.

Obiectul de activitate al fundației este educația politică, activitatea culturală și analiza dezvoltării sociale. Laitmotivele ei sînt socialismul democratic și internaționalismul, antifascismul și antirasismul, renunțarea la marxism-leninismul dogmatizat.

Fundația organizează educația civică și socială, propagă cunoștințe despre legăturile sociale reciproce în condițiile lumii globale, contradictorii; este un teren pentru analiza critică a stării actuale a societății; este un centru de discuții program despre socialismul democratic ce corespunde exigențelor timpului; reprezintă în Republica Federală Germania și pe plan internațional un forum pentru dialog între mișcările sociale de stînga și organizații, intelectuali și organizații neguvernamentale; sprijină savanții tineri sub formă de acordare de burse de studii și de aspirant, stimulează activismul social-politic autodeterminat și sprijină manifestările pentru pace și înțelegere între popoare, împotriva fascismului și rasismului, pentru echitate socială și solidaritate între oameni.

Decizia, luată în 1999, de a conferi fundației numele Rosei Luxemburg a constituit o expresie a fidelității față de tradițiile socialismului democratic.

Rosa Luxemburg Stiftung
Franz-Mehring-Platz 1, 10243 Berlin
Telephone: +49-(0)30-44310221,
Fax: +49-(0)30-44310222,
www.rosalux.de

**"Eco-TIRAS" - Asociația Internațională
Ecologică a Păstrătorilor Rîului**
Str. Teatrală 11A, Chișinău 2012, Moldova
Tel.Fax: +373 22 225615
E-mail: ecotiras@mtc.md
www.eco-tiras.org

"Eco-TIRAS" - Asociația Internațională Ecologică a Păstrătorilor Rîului este o asociație de 60 de organizații non-guvernamentale de mediu a bazinului transfrontalier a râului Nistru. Misiunea sa este de a promova punerea în aplicare a gestionării coordonate a bazinului râului de către țările bazinului - Moldova și Ucraina, precum și implementarea principiilor de dezvoltare durabilă și managementului integrat a bazinului hidrografic.

Pentru realizarea misiunii sale "Eco-TIRAS" contribuie la negocierile dintre Moldova și Ucraina cu privire la încheierea Acordului privind bazinul râului Nistru, ajută organizațiile sale membre să desfășoare o politică de mediu coordonată la nivel local, național și internațional și contribuie la consolidarea potențialului acestora, efectuează monitorizarea politicilor de mediu realizate de statele bazinului Nistru cu privire la conformarea acestora angajamentelor internaționale și legislației UE.

O parte importantă a activității este oferirea unui forum pentru toți cei interesați în consolidarea eficienței a bazinului râului Nistru, în formă de conferințe internaționale periodice organizate cu privire la râul Nistru. Au fost publicate numeroase cărți, reviste și broșuri cu privire la problemele din sfera de activitate a Asociației "Eco-TIRAS", care sînt postate și pe site-ul organizației în compartimentul "Publications".

CZU 341.221.2

Z 24

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Curții

Zamfir, Pavel

Ghidul judecătorului în materia aplicării Convenției de la Aarhus / Pavel Zamfir ; Asoc. Intern. Ecologică a Păstrătorilor Rîului «Eco-TIRAS». - Ch. : «Elan INC» SRL, 2010 (Tipogr. «Elan Poligraf» SRL). - 88 p. 500 ex.

ISBN 978-9975-66-211-6.